

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

TEZ BAŞLIĞI:
AİLE KATILIMLI ÇEVRE EĞİTİMİ DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
OLGUBİLİM ÇALIŞMASI

Ad SOYAD

Özgecan YAMAN

Danışman

Doç. Dr. Özlem ATEŞ

MANİSA-2024

ÖZGE CAN

YAMAN

**AİLE KATILIMLI ÇEVRE EĞİTİMİ DENEYİMİ ÜZERİNE
BİR OLGUBİLİM ÇALIŞMASI**

2024

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim.

A large, light gray, stylized signature watermark is positioned diagonally across the middle of the page. It appears to be a combination of the letters 'Y' and 'K' in a bold, geometric font.

İmza
Özgecan YAMAN

ÖZET

Yüksek Lisans

Özgecan YAMAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman:

Doç. Dr. Özlem ATEŞ

Çalışmanın amacı, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevre ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemek ve çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseniyle yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcıları ilkokul 3. sınıf öğrencileri ve ailelerinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçlarından gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı ve öğrenci günlükleri, kelime ilişkilendirme testi, aile katımlı etkinlikler ve öğrenci ürünlerinin oluşturduğu fotoğraflar kullanılarak katılımcıların çevre olgusuna ilişkin deneyimleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda katılımcılara göre çevre kelimesinin anlamına, çevre sorunlarının neler olduğuna, bu sorunların önlenmesine yönelik önerilerinin neler olduğuna ve aile katımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların çevreyi doğal ve yapay çevreyle birlikte canlı varlıklar olarak tanımladıkları, aynı zamanda çevreyi eğlence, özgürlük ve hayat kaynağı olarak gördükleri ve çevreyi yaşamın, mekânın ve birlikteliğin ifadesi olarak anlamlandırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılara göre en fazla olan çevre sorununun kirlilik olduğu, çevre sorunlarında insan faktörünün olumsuz etkisinin bilincinde oldukları ve bu durumdan en çok hayvanların etkilendiği belirlenmiştir. Katılımcılara göre, çevre sorunlarının önlenmesi için çevre kirliliğinin engellenmesi, atıkların dönüştürülmesi, kaynakların tasarruflu kullanılması, toplumdaki insanların birlikte hareket etmesi ve yetişkinlerin çocuklara rol model

olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar aile katılımlı çevre eğitimi deneyimi ile çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalık ve bilinç düzeylerinin arttığını, çeşitli deneyimler kazandıklarını, sorunların çözümüne yönelik bakış açısı geliştirdiklerini, süreç içerisinde öğrendiklerini günlük hayatlarına yansıttıklarını, bu deneyimin nitelikli vakit geçirmeye katkı sağladığını ve öğrenmelerini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul öğrencisi, çevre eğitimi, aile katılımı, olgubilim

2024, 83 sayfa

ABSTRACT

M.Sc.

Özgecan YAMAN

Manisa Celal Bayar University

Graduate School of Education

Primary School Teaching

Supervisor:

Doç. Dr. Özlem ATEŞ

The aim of the study is to determine the views of 3rd-grade primary school students and their families regarding the environment and environmental issues, and to examine how they interpret their environmental education experiences. The research was conducted using the phenomenological design, which is one of the qualitative research methods. The participants of the study consist of 3rd-grade primary school students and their families. In the research, it was tried to reveal the participants' experiences regarding the environmental phenomenon by using observation, semi-structured interview, researcher and student diaries, word association test, activities with family participation and photographs created by student products, among the data collection tools. Content analysis was used in the data analysis.

The results of the study revealed findings regarding participants' perceptions of the meaning of the term "environment," the nature of environmental problems, their suggestions for preventing these problems, and how they interpreted their experiences with family-involved environmental education. Participants defined the environment as both natural and artificial surroundings along with living beings. They also perceived the environment as a source of entertainment, freedom, and life, and interpreted it as an expression of life, space, and togetherness. According to the participants, the most significant environmental problem is pollution. They are aware of the negative impact of the human factor on environmental issues and identified that animals are most affected by this situation. Participants concluded that environmental

problems could be prevented by stopping pollution, recycling waste, using resources efficiently, having people act collectively, and adults serving as role models for children. Participants stated that their awareness and consciousness about the environment and environmental problems increased through their experiences with family-involved environmental education. They gained various experiences, developed perspectives for solving problems, reflected what they learned into their daily lives, contributed to spending quality time, and found it easier to learn.

Keywords: Primary school student, environmental education, family involvement, phenomenology

2024, 83 pages

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmada ilkokul 3. sınıf öğrencileri ve ailelerinin çevre ve çevre sorunlarına ilişkin görüşleri belirlenmiş ve çevre eğitimini nasıl anlamlandırdıkları incelenmiştir. Araştırma beş bölümden oluşmuş olup, birinci bölümde problem durumuna, amaç ve öneme yer verilmiştir. İkinci bölümde kuramsal çerçeve incelenmiş olup, çevre ve aile katılımı yapılan araştırmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde yöntem ele alınmış olup, araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve araştırmanın daha anlaşılır olması için katılımcılar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde bulgulara; beşinci bölümde ise bulgulara dayalı sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma boyunca desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Özlem ATEŞ'e, tez jürisinde yer alarak değerli görüş ve önerileri ile tezimi zenginleştiren Prof. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER hocama, yine tez jürisinde yer alarak hem görüş ve önerileri ile tezimi zenginleştiren hem de araştırmada destek olup rehberlik eden hocam Dr. Öğr. Üyesi Gonca BABADAĞ'a, çalışma boyunca katkılarından dolayı değerli velilerim ve sevgili öğrencilerime, çalışmamı tamamlamada bana yardımcı olan kıymetli arkadaşlarım Hilal BİLGİN ve Uğur BİLGİN'e, her zaman yanımda olan canım eşim Ömer YAMAN'a ve canım kızım Irmak YAMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özgecan YAMAN

Manisa, 2024

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Devletler

KİT: Kelime İlişkilendirme Testi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Sosyal Bilimler İstatistik Paketi

TDK: Türk Dil Kurumu

TİFALDİ: Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi

Görseller Tablosu

Görsel 1. Uygulama sınıfının fiziksel görünüşü.....	27
Görsel 2. Ailelerin çocukluk yıllarında yaşadığı çevre sorunlarının öğrenci günlüklerine yansması	42
Görsel 3. Doğal anıt ve milli parklar ile ilgili pano çalışması.....	53
Görsel 4. Okulun çevresinde bulunan doğal ve yapay çevre örnekleri	54
Görsel 5. Öğrencilerin evde oluşturdukları geri dönüşüm köşesinden örnekler	54
Görsel 6. Öğrencilerin plastik şişe ve kapaklarından yaptıkları eşya örnekler	55
Görsel 7. Öğrencilerin yaptıkları yapay çevre örnekleri	55
Görsel 8. Öğrencilerin internet haberlerine dair günlük alıntılar.....	56
Görsel 9. Sınıfta oluşturulan geri dönüşüm kutuları	57

Resim Tablosu

Resim 1. Melis'in Çizmiş Olduğu Resim	Resim 2. Hilal'in Çizmiş Olduğu Resim.....	38
Resim 3. Erva'nın Çizmiş Olduğu Resim	Resim 4. Sibel'in Çizmiş Olduğu Resim	39
Resim 5. Zeynep'in Çizmiş Olduğu Resim		39
Resim 6. Eren'in Çizmiş Olduğu Resim		40
Resim 7. Ali'nin Çizmiş Olduğu Resim		44
Resim 8. İbrahim'in Çizmiş Olduğu Resim.....		48

Şekil Tablosu

Şekil 1. Çevre Kirliliği	11
Şekil 2. Türkiye'deki Eğitim-Öğretim Programlarındaki Çevre Eğitimi.....	15
Şekil 3. Araştırmanın Yöntemi	22
Şekil 4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	28
Şekil 5. Araştırmanın Verilerinden Elde Edilen Temalar ve Alt Temalar.....	36
Şekil 6. Çevrenin Tanımına Yönelik Nitelik ve Bakış Açısı Temalarına İlişkin Bulgular.....	37
Şekil 7. Sorunlar Temasına İlişkin Bulgular	41
Şekil 8. Öneriler Temasına İlişkin Bulgular.....	46
Şekil 9. Çevre Eğitimi Deneyimi Temasına İlişkin Bulgular	52

Tablolar

Tablo 1 İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf sevipleri	13
Tablo 2 İlkokul fen bilimleri dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri.....	14
Tablo 3 İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanım ve sınıf seviyesi	14
Tablo 4 Öğrenciler ve ailelerine ilişkin bilgiler.....	24
Tablo 5 Yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgiler	29
Tablo 6 Aile katılımlı etkinlikler ve sınıf içi etkinlikler.....	31

İçindekiler	
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
Görseller Tablosu	x
Resim Tablosu	x
Şekil Tablosu	x
İçindekiler	xii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.1.2. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Varsayımlar	6
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	7
2.1. Çevre	7
2.2. Çevre Kirliliği	7
2.2.1. Hava Kirliliği	8
2.2.1.1. Asit Yağmurları	8
2.2.1.2. Küresel Isınma	8
2.2.1.3. Sera Etkisi	8
2.2.2. Su Kirliliği	9
2.2.3. Toprak Kirliliği	9
2.2.4. İklim Değişikliği	9
2.2.5. Atıklar	10
2.2.6. Biyoçeşitliliğin Azalması	10
2.3. Çevre Eğitimi	11
2.4. Türkiye’de Çevre Eğitimi	12
2.4.1. Örgün Eğitimde Çevre Eğitimi	12
2.4.1.1. Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi	12

2.4.1.2.	İlkokul Döneminde Çevre Eğitimi.....	12
2.4.2.	Yaygın Eğitimde Çevre Eğitimi.....	15
2.4.2.1.	Hizmet İçi Eğitimde Çevre Eğitimi.....	15
2.5.	Eğitimde Aile Katılımı	16
2.6.	İncelenen Çalışmalar	16
2.6.1.	Çevre ile İlgili Çalışmalar.....	16
2.6.2.	Aile Katılımı ile İlgili Çalışmalar	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		22
3.	YÖNTEM.....	22
3.1.	Araştırmanın Modeli:.....	22
3.2.	Katılımcılar	23
3.3.	Araştırmacı	26
3.4.	Veri Toplama Araçları	28
3.4.1.	Araştırmacı Günlüğü.....	28
3.4.2.	Öğrenci Günlükleri	28
3.4.4.	Görüşme.....	29
3.4.5.	Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)	30
3.4.6.	Aile Katılımlı Etkinlikler ve Öğrenci Ürünleri	30
3.4.7.	Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	32
3.4.8.	Araştırmada Alınan Etik Önlemler	34
3.4.9.	Verilerin Analizi	34
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		36
4.	BULGULAR.....	36
4.1.	“Katılımcılar çevreyi nasıl tanımlamaktadır?” alt problemine ilişkin bulgular:.....	36
4.1.1.	Nitelik temasına ilişkin bulgular	37
4.1.2.	Bakış açısı temasına ilişkin bulgular	40
4.2.	“Katılımcılara göre çevre sorunları nelerdir?” alt problemine ilişkin bulgular 41	
4.2.1.	Sorunlar temasına ilişkin bulgular	41
4.3.	“Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?” alt problemine ilişkin bulgular:	46
4.3.1.	Öneriler temasına ilişkin bulgular	46
4.4.	“Katılımcılar aile katılımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?” alt problemine ilişkin bulgular.....	51
4.4.1.	Çevre eğitimi deneyimi temasına ilişkin bulgular	52
4.4.1.1.	Süreç alt temasına ilişkin bulgular	52

4.4.1.2.	Etki alt temasına ilişkin bulgular	57
4.4.1.3.	Yansıma alt temasına ilişkin bulgular	61
5.	BÖLÜM	62
SONUÇ- TARTIŞMA VE ÖNERİLER		62
5.1.	Sonuç	62
5.1.1.	Katılımcılara göre çevre kelimesinin anlamı	62
5.1.2.	Katılımcılara göre çevre sorunları	63
5.1.3.	Katılımcıların çevre sorunlarını önlenmesine yönelik sundukları öneriler 63	
5.1.4.	Katılımcılara göre aile katılımlı çevre eğitimi deneyimi	63
5.2.	Tartışma	64
5.3.	Öneriler	67
Kaynakça		69
Ekler		77
EK-1 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Etik Kurul İzni		77
EK 2. Milli Eğitim Bakanlığı Uygulama İzni.....		78
Ek-3 Veli İzin Formu		79
EK-3. (Devam) Veli İzin Formu		80
EK-4 Araştırma Gönüllü Katılım Formu.....		81
EK- 5 Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu.....		82
EK-6 Yarı Yapılandırılmış Veli Görüşme Formu		83

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmanın tanımlarından bahsedilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çevre kelimesi temelde ‘ortam’ ya da ‘bulunulan yer’ anlamında kullanılmaktadır (Çabuk, 2019, s.9). Sosyal bir varlık olan insan ise toplumla ya da bulunduğu yerle sürekli etkileşim halindedir. Toplum, aynı kara parçası üzerinde yaşayan ve temel çıkarlara sahip insanlar birliğidir (TDK, 2021). Toplumsal düzende insanlar ne kadar kendi aralarında etkileşimde bulunsalar da doğa da bu etkileşimin sonuçlarından kimi zaman olumsuz anlamda etkilenmektedir. Bilinçsiz insanların bazı davranışları doğada geri dönülemez ya da uzun yıllar etkisi bulunan sonuçlar doğurabilmektedir. Toplumun çevreden ayrı düşünülmemeyeceği göz önünde bulundurulduğunda, insanların çevreye ve bütün canlılara karşı sorumlu olması yadsınamaz bir gerçektir. Çevre sorunlarını çözmenin yolu buna sebep olan insanın çevre sorunları karşısında bilinçlendirilmesidir (Pınar & Yakışan, 2018). Dolayısıyla toplumun temel taşı olan insanı bilinçlendirerek çevreyi korumanın ilk adımı atılabilir.

Dünya üzerinde artan endüstrileşme, insanoğlunun refah seviyesini arttırmıştır, fakat bu artan endüstrileşme çeşitli çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir (Erten, 2004). İnsanlar kendi çıkarları için doğal çevreye zarar vermekte ve bu nedenle ekosistemdeki doğal denge bozulmaktadır (Kıvrak & Uyanık, 2020). Bu bakımdan insanlar toplumsal yaşamda doğal çevreyi korumaya çalışırken bir yandan da gelişen sanayi ve teknolojinin yol açtığı çevre sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Hızlı nüfus artışı, tarım alanlarının bilinçsizce kullanıma açılması, ormanların yok edilmesi, doğal kaynakların hızla tüketilmesi ve kirletilmesi çevrede geri dönülemez sonuçlara neden olabilmektedir. Bu gibi sebeplerden oluşan sorunlar yalnızca insanlar değil geri kalan bütün canlılar için tehdit edecek boyutlara ulaşacaktır (Mutlu & Tokcan, 2012). Yani çevre sorunlarının temelini insanlar oluşturmakta fakat oluşan sorunların etkilerinden dünyada var olan bütün canlılar ve doğal kaynaklar etkilenmektedir. Dünya üzerinde yapılan küresel toplantılardan anlaşılacağı üzere çevre sorunu yerel değil evrensel bir sorundur (Erten, 2005). Çevre eğitimi, küresel çevre sorunlarına çözüm bulmak

amacıyla geliştirilmiş eğitim alt kategorilerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Okada, Tarumi, & Yoshimura, 2001). Canlıların sağlığına zarar veren radyoaktif kirlenme, çölleşme ve asit yağmurları gibi unsurlar da çevre eğitiminin önemini ortaya çıkarmıştır (Kavruk, 2002). Bu sorunları çözüme ulaştırmak, çevreyi ve içinde var olan canlıları ve doğal kaynakları korumak ise ancak iyi bir çevre eğitimi ile mümkündür. İyi bir çevre eğitimi ise erken yaşlardan itibaren verilmeye başlanmalıdır. Çevre eğitimi tecrübelerle ilgili olduğu için yaşamın ilk yıllarından itibaren bu tecrübelerin kazandırılması gerekmektedir (Gülay, 2011). Erken çocukluk yıllarında verilecek çevre eğitimi, çocukların doğaya duyarlı ve saygılı yetişkinler olarak gelişmelerini sağlamakla birlikte, bütüncül gelişimleri açısından da önemlidir. (Yayla Ceylan & Ülker, 2014). Çevre eğitimiyle doğadaki canlıları, kaynakları ve doğal alanları korumaya yönelik adımlar atabilen bilinçli nesiller yetiştirilebilir. Çevre eğitiminin amacı, sadece çevreye duyarlı bireyler yetiştirmek değil, aynı zamanda bireylerin dünyada en iyi şekilde nasıl yaşanacağı konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır (Havlick & Hourdequin, 2005). Aynı zamanda çevre eğitimi, insanların çevre sorunlarına karşı duyarlılık geliştirmelerinin yanı sıra bu sorunları çözmek için eyleme geçmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (Fisman, 2006; Pooley & O'conner, 2000). Çevre sorunlarının çözümünde bireylerin geçmişten bugüne cereyan eden alışkanlıklarını değiştirmesi gerekmektedir (Çetin & Badem, 2015). Bu alışkanlıklar değiştirilmediği sürece insanlar çevreye karşı tehlikeli davranışlarda bulunmaya devam edeceklerdir. İnsanların yapmış olduğu bu davranışların sonucunda iklim değişikliği giderek artarken; hava kirliliği, toprak kirliliği gibi sonuçlarla da canlı türleri zarar görmeye devam edecektir.

Temiz çevre, doğal kaynak, canlılar gibi kavramlar üzerinde durularak doğayı korumanın ilk adımı atılabilir. Fakat çevreye yönelik bu kavramları söylüyor olmak bu kavramların anlaşıldığı anlamına gelmez (Özsoy & Ahi, 2014). Ancak sadece bilgi düzeyinde kalmayan ve öğrenilenleri davranışa dönüştürmeye yönelik bir çevre eğitimi ile öğrencilere çevre bilinci kazandırmak mümkün olabilir. Okullarda genellikle çevreye ilişkin bilgi düzeyinde eğitim verildiğinden, öğrenciler öğrendiklerini davranış olarak çevreye karşı yansıtmayabilirler. Dolayısıyla çevre konusunda ne yapacağını bilen fakat uygulamada yetersiz kalan bireyler yetiştigi söylenebilir. Bu noktada öğrencilerin fikirleri uygun yöntem ve teknikler kullanarak değiştirilebilir (Çetin & Badem, 2015). Çünkü eğitim insanların, ilgileri, istekleri,

tutumları ve davranışlarının yaşantılar yoluyla değişikliğe uğramasıyla gerçekleşir. Nitelikli bir çevre eğitimi ekolojik bilgilerin yanı sıra insanlarda çevreye yönelik olumlu fikirler oluşmasını ve bu fikirlerin davranışa dönüşmesini sağlar (Altuntaş & Turan, 2016).

Teknoloji, sanayileşme ve hızlı nüfus artışı gibi sebepler tüketimi hızla arttırıp doğal dengeyi bozabilmekte hatta biyoçeşitliliği de tehdit edebilmektedir. İnsanoğlu yapmış olduğu bu zararları fark edip çevre kirliliğini de azaltabilmek için farklı yollar aramaya başlamıştır. Çevre kirliliğini en aza indirmek, tüketimde doğaya daha az zarar vermek için yapılması gereken şeylerden biri de eğitimde aile katılımını sağlamaktır. Eğitimin başladığı ilk yer kuşkusuz çocuğun bulunduğu aile ortamıdır. Okul öncesi dönemden itibaren çocuklara kazandırılan sosyal becerilerde aile katılımının olması, çocukların çevreleri ile sağlıklı iletişim kurmasını ve problem çözme becerilerinin gelişmesini sağlar (Yaşar Ekici, 2017). Ayrıca ailenin eğitime katılımı öğrencilerin akademik başarısını arttırmakta ve öğrencinin bir bütün olarak gelişimini sağlamaktadır (Argon & Kıyıcı, 2012). Ailenin davranışları çocukların hayatı anlamalarında ve bu davranışları değerlendirmelerinde en önemli faktördür (Hayta Bayazıt, 2006). Ayrıca ailenin çevre konusundaki davranışları istemli ya da istemsiz olarak çocuklar tarafından gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla çevreye karşı sorumluluk bilincinin ve çevreye karşı duyarlılığın oluşturulacağı en temel yer ailedir (Erkal, Şafak & Yertutan, 2011). Bu bağlamda davranış değiştirmeye yönelik bir çevre eğitiminin erken yaşlarda verilmesi ve ailelerin sürece dahil edilmesi çevreye duyarlı nesillerin yetişmesini sağlayabilir.

1.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemek ve çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını incelemektir.

1.1.2. Alt Problemler

Bu çalışmanın temel amacı, ilkokul 3.sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemek ve çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır;

- 1) Katılımcılar çevreyi nasıl tanımlamaktadır?
 - a. Öğrenciler çevreyi nasıl tanımlamaktadır?
 - b. Aileler çevreyi nasıl tanımlamaktadır?
- 2) Katılımcılara göre çevre sorunları nelerdir?
 - a. Öğrencilere göre çevre sorunları nelerdir?
 - b. Ailelere göre çevre sorunları nelerdir?
- 3) Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?
 - a. Öğrenciler çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?
 - b. Aileler çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?
- 4) Katılımcılar aile katımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?
 - a. Öğrenciler, aile katımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?
 - b. Aileler, aile katımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?

1.2.Araştırmanın Önemi

Çevre, doğadaki tüm varlıkları kapsayan bir yapıdır. Çevredeki bütün varlıklar birbirini etkileyecek şekilde yaşamaktadır. Çevrenin temiz olması ve sürdürülebilir biçimde yaşamaya devam edilebilmesi için insanların üzerine düşen görevleri vardır. Bununla beraber insanlar bir yandan çevrenin temizliği ve geri dönüşüm ile ilgi neler yapılabileceğini düşünürken bir yandan da çevreyi kirleten yine insanın kendisi olmaktadır.

Çevre sorunlarındaki artış çevre eğitimine olan ihtiyacı arttırmıştır (Gülay, 2011). Gelecek nesillere daha sağlıklı bir çevre bırakabilmek, çevre kirliliğini önlemek için önce öğrencilerin, sonra tüm insanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Uyanık, 2017). İnsanoğlunun çevreye karşı duyarlı olması gerekmektedir. Bunun için ise bireylere iyi bir çevre eğitimi verilmesi gerekir. Doğayla olan ilişkilerde empatinin gelişmesi ve doğaya olan ilginin oluşmasında çocukluk dönemi ve genç yaştaki değer

yargıları ve tutumları etkilidir (Erten, 2004). Bu nedenle çevre eğitimi çocuklara çok küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanmalıdır (Aydın, 2013). Küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılan çevre eğitimi, gelecekte çevreye karşı daha duyarlı bireyler yetişmesini sağlayabilir.

Nüfusun hızlı artışı, kaynakların bilinçsiz kullanımı ve sanayileşme gibi unsurlar doğal çevrenin zarar görmesine ve çeşitli çevre sorunlarına yol açmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nün (2010) raporlarına göre Türkiye'de sık görülen çevre sorunları atıklar, hava kirliliği, plansız kentleşme ve su kirliliğidir. Ayrıca plansız kentleşme ile doğal çevreler azalmakta ve yerlerini yapay çevreye bırakmaktadır (Turgut & Yılmaz, 2010). Dolayısıyla çocuklar doğal çevreden uzaklaşıp yapay çevrede oyun alanları oluşturmak zorunda kalmaktadırlar. Ortaya çıkan bu sorunlara çözüm bulmak ve bireylerde farkındalık yaratmak yine çevre eğitimi ve farkındalığı ile mümkün olabilir.

Alanyazın incelendiğinde ilkokul öğrencilerinin çevreye ve çevre kirliliğine yönelik algılarını belirlemeye yönelik araştırmalar mevcuttur (Duran, 2019; Ertürk, 2017; Kıvrak & Uyanık, 2020; Peker, 2020; Sağsöz & Doğanay, 2019; Uyanık, 2017). Bu çalışmaların bir kısmında aile katılımına vurgu yapılmaktadır (Babadağ, 2022; Erol & Gülay Ogelman, 2012; Erol, 2016; Mutlu Karanfil, 2022). Erol ve Gülay Ogelman (2012) yaptıkları araştırmada aile katılımlı çevre etkinliklerinin öğrenciler üzerinde pozitif yönde anlamlı derecede farklılıklar yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Yine Babadağ (2022) çalışmasında görsel kültür çalışmalarına dayalı aile katılımlı ekolojik sanat etkinliklerinin çevreye yönelik sorumlu davranış gelişimine katkı sağladığı hem öğrenciler hem de ailelerin çevre sorunlarında bireysel çabanın önemini kavradıkları ve bu etkinliklerin aile bireyleri arasında etkileşimi de arttırdığı sonucunu elde etmiştir.

Alanyazında öğrenciler ve ailelerinin çevre ve çevre sorunlarındaki görüşlerini belirleyen ve aile katılımlı çevre eğitimi deneyimlerinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Aynı zamanda yurtiçinde yapılan çalışmalar genellikle betimsel nitelikte olup, uygulamaya dayalı aile katılımlı çalışmaların az olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmada ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye yönelik görüşleri belirlenirken, aile katılımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları da incelenmiştir. Bu çalışmayla literatürdeki boşluğun doldurulması beklenmektedir. Fenomenoloji deseni kullanılarak yürütülen

bu araştırmada elde edilen bulguların diğerk araştırmalara yön vermesi öngörülmektedir.

1.3. Varsayımlar

Katılımcıların, araştırma boyunca gerçek düşüncelerini yansıttıkları varsayılmıştır.

Araştırma süresince araştırmacının önyargı ile hareket etmediğı, nesnel davrandığı varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma 2022-2023 Eğitim- Öğretim yılı Bahar Döneminde Manisa ilinin Akhisar ilçesinde yer alan bir ilkokulun 3.sınıf öğrencileri ile ailelerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Araştırma, araştırma boyunca yapılan etkinlikler ve etkinliklerin kazanımlarıyla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Çevre: İnsanlar açısından bakıldığında; canlı ve cansız varlıkların birbiriyle olan ilişki ve etkileşimidir (Keleş, Hamamcı, & Çoban, 2012).

Çevre eğitimi: Bilgi, beceri, tutum ve değer yargıları geliştirerek, çevrenin korunmasını sağlama sürecidir (Erten, 2004).

Çevreye yönelik sorumlu davranış: Çevre problemlerini çözmek ve çevreyi korumak için yapılan davranışların tümü (Erten, 2004, s.5).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Çevre

İnsanlar içinde yaşadıkları çevreyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim halinde insanoğlu çevreyi bazen olumlu etkilerken bazen de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu olumsuz etkilemeler çevrenin zamanla bozulmasına ve geri dönülmez zararlar almasına sebep olabilmektedir. Bu gibi durumlardan dolayı hassasiyet gösterilmesi gereken bir konu olan çevre üzerine farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. Çevre Kanunu'na (1983) göre çevre, canlıların yaşamlarını karşılıklı olarak etkiledikleri sosyal, kültürel, ekonomik, biyolojik ve fiziksel ortamdır. Çevre, canlı varlıkların üzerinde yaşadıkları farklı şekillerde birbirlerini etkileyip aynı zamanda etkilendikleri ortamdır (Timur & Yılmaz, 2011). Benzer şekilde Güney (2004) çevreyi üzerinde yaşayan canlı varlıkların yaşamsal olarak bağlı oldukları ve etkilendikleri ortam ile aynı zamanda çeşitli yollarla etkilendikleri alan olarak tanımlamıştır. Şahin ve Ünlü (2016), canlıların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ortam şeklinde tanımlarken, Sungurtekin (2001) canlı ve cansız varlıkların birbiri ile karşılıklı etkileşimlerinin bütünü olarak tanımlanmıştır. Özey'e (2009, s.4) göre ise çevre, insanın ya da var olan herhangi bir canlının yaşadığı ortamdır. Bu tanımlardan yola çıkarak çevre için, canlıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek için canlı ve cansız varlıklarla etkileşime girip bu etkileşimi sürdürdükleri ortamdır denebilir.

2.2. Çevre Kirliliği

Doğada bulunan canlılar arasında çevreye en çok zarar veren varlık insandır (Yaşaroğlu & Akdağ, 2013). İnsanların doğaya yaptığı bu eylemler ise geri dönülemez sonuçlar doğurabilmektedir. Nitekim hızlı nüfus artışı ve teknolojik gelişmeler çevrenin düşüncesizce kullanımını ve dolayısıyla çevre kirliliğini ve doğal dengenin bozulmasını da beraberinde getirmiştir. Çevre kirliliği doğada bulunan canlıları olumsuz yönde etkilerken aynı zamanda cansız varlıklar üzerinde maddi hasarlar meydana getiren yabancı maddelerin hava, su ve toprağa karışma olayıdır (Çepel, 2003, s. 24). Çevre kirliliği bazı canlıların yaşam alanlarını tahrip edip çoğalmalarını

engellerken bazı canlılarında türlerinin azalmasına ve yok olmasına neden olmaktadır (Çokadar, Türkoğlu & Gezer, 2015, s. 86). İnsanları ve doğada yer alan diğer canlı ve cansız varlıkları olumsuz yönde etkileyen çevre sorunlarından bazıları aşağıda detaylı şekilde açıklanmıştır.

2.2.1. Hava Kirliliği

Çevre kirliliği çeşitlerinden biri hava kirliliğidir. Doğada var olan insanlar ya da diğer canlılar belirli bir süre aç ya da susuz yaşayabilir fakat hava olmadan uzun süre yaşayamazlar. Yani hava doğada bulunan canlılar için vazgeçilmez bir unsurdur.

Hızlı nüfus artışı, kentleşme sanayileşme sonucu atmosferdeki hava kirlenmektedir (Türküm, 1998). İnsan kaynaklı ya da doğal kaynaklı olarak atmosfere yapılan salınımlar sonucu meydana gelen hava kirliliği, sanayi devrimiyle birlikte giderek artmaya başlamıştır (Dündar & Öz, 2009). Nüfusun fazlalaşması, katı atık kullanımı ve motorlu taşıt sayısının artması insan kaynaklı hava kirliliğinin nedenlerine örnek olurken; orman yangınları, yanardağ patlamaları, toz fırtınaları doğal kaynaklı hava kirliliği nedenlerine örnek olabilir.

2.2.1.1. Asit Yağmurları

Egzoz dumanlarından ve fabrika bacalarından çıkan zehirli gazlar havadaki oksijen ve suyla tepkimesi sonucu sülfürik ve nitrik asit oluştururlar. Oluşan bu tepkime bulutlara katılır ve yağmur, kar, dolu, sis olarak inmesi çevre felaketine neden olur (Çokadar, Türkoğlu & Gezer, 2015 s.89).

2.2.1.2. Küresel Isınma

Orman alanlarının azalması, fosil yakıtların kullanılması, sanayinin hızla artması ve yanlış uygulanan tarımsal faaliyetler gibi etkinliklerin sonucunda atmosfere yayılan sera gazları hızla artmıştır. Buna bağlı olarak hem atmosferde hem de yeryüzünde ortaya çıkan sıcaklık artışı küresel ısınma olarak adlandırılır (Karakaya, 2008, s. 30).

2.2.1.3.Sera Etkisi

Güneşten yeryüzüne inen mor ötesi ışınların bazıları atmosfer tarafından tutulmaktadır. Atmosferin güneşten gelen ısıyı ve ışınları tutabilmesi ise içinde yer alan gazlara bağlıdır. Su buharı, metan gazı, ozon gazı, karbondioksit gibi gazlar ısının

tutulmasını sağlar. Atmosferin karbondioksit oranının artmasının ısınmaya sebep olmasına sera etkisi denmektedir (Çokadar, Türkoğlu, & Gezer, 2015, s. 90).

2.2.2. Su Kirliliği

Su yaşam için en temel ihtiyaçtır. Doğada bulunan canlılar yaşamlarını sürdürebilmeleri için suya ihtiyaç duyarlar. Ancak suya karışan bazı maddeler suya ait özellikleri bozmakta ve su kirliliği ortaya çıkmaktadır. Bu durumun sonucunda ise kullanılabilir olan su miktarı giderek azalmaktadır. Gerek atmosferde bulunan gerek yeryüzünde bulunan yabancı maddeler suyun kirlenmesine neden olmaktadır. Endüstriyel atıklar, yerleşim birimlerinde oluşan deterjan gibi evsel atıklar, tarımda kullanılan gübreleme suyu doğrudan kirletirken suda yaşayan canlı ölümleri, biyoçeşitliliğin azalması, bazı salgın hastalıkların artması gibi sonuçları da beraberinde getirmektedir (Erten 2004, s. 2; Hayta Bayazıt, 2006, s. 368).

2.2.3. Toprak Kirliliği

Çok sayıda canlının yaşamlarını sürdürdükleri toprak hem sanayi hem evsel atıklar sebebi ile kirlenebilmektedir. Toprağın yapısının fiziksel, kimyasal, jeolojik ve biyolojik olarak bozulması olayı toprak kirliliği olarak adlandırılmaktadır (Türküm, 1998).

Suyu, havayı kirleten her şey toprağı da kirletebilmektedir. Tarım alanlarında kullanılan ilaçlar, bazı zehirli maddeler içermektedir. Bu maddeler toprakta uzun süre kalabilmekte ve sebze ve meyvelere karışarak insan vücuduna girebilmektedir. İnsanların da zehirlenmesine sebep olan toprak kirliliği zamanla kanser, üreme fonksiyonlarının bozulması gibi sonuçlar doğurabilmektedir.

2.2.4. İklim Değişikliği

İklim, uzun yıllar süren ve bir bölgede meydana gelen hava koşullarıdır. İklim değişikliği ise yavaş gelişen ve hem uzun süreli hem de küresel etkileri olan değişiklik olarak tanımlanmaktadır (Türkeş, 2001).

Fosil kaynaklı enerji kullanımı, atıkların çevreye bilinçsizce bırakılması, artan dünya nüfusu, ormanlık alanların yok edilmesi gibi durumlar iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevre sorunlarına sebep olmaktadır (Karakaya, 2008, s. 67). İklim değişikliği ise buzulların erimesi, yağmur, fırtına, sel baskınları, kuraklık ve salgın hastalıkların artması ve bazı hayvan ve bitki türlerinin yok olması gibi sonuçlar

doğurabilmektedir (Veyret & Husson, 2012, s. 115). Tüm bu nedenlerin altında yatan temel etken ise insanın kendisidir.

2.2.5. Atıklar

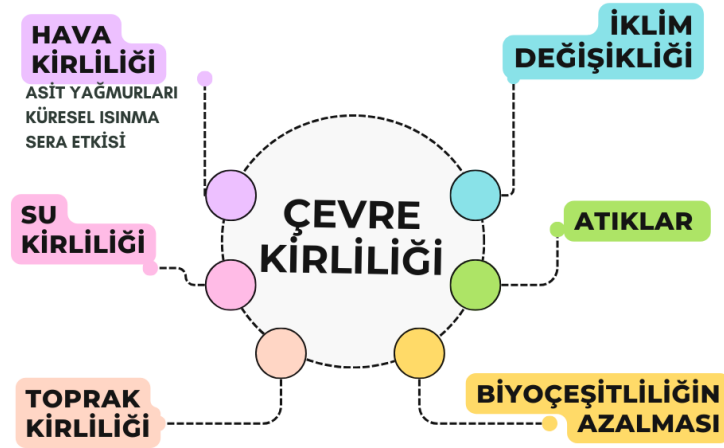
Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte kaynakların bilinçsizce kullanımı ve tüketimi sonucu atıklar oluşmaktadır (Gündüzalp & Güven, 2016). Atıkları, katı atıklar, ambalaj atıkları, sıvı atıklar, gaz atıkları şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Katı atıklar, endüstriyel, evsel, tıbbi, inşaat, bahçe ve tarımsal atık olarak ele alınabilir (Gündüzalp & Güven, 2016). Katı atıklar insanların kendi eliyle üretip yine kendi kendine zarar verdiği atık türlerindendir. İçerisindeki hastalık yapıcı ve bulaştırıcı maddeler insan sağlığını doğrudan etkileyebilmektedir (Güler & Çobanoğlu, 1994).

Katı atıklar insan sağlığını etkilediği gibi çevrenin de kirlenmesine sebep olabilmektedir (Yılmaz, 2016). Katı atıkların çevre sorunu olmasını engelleyebilmek için atıkların geri dönüşümünün uygun yollarla yapılması gerekmektedir. Geri dönüşüm ve ileri dönüşümdeki eksik uygulamalar katı atıkların artmasına ve beraberinde çevre sorunlarının oluşmasına aynı zamanda kaynakların tükenme riskine neden olmaktadır (Babadağ, 2022). Atıkların geri dönüşümü ve insanların bilinçlendirilmesi ile hem sağlığa ve ekonomiye olumsuz etkileri azalırken, doğal kaynakların tahribatı da azalmış olur (Spiegelman & Sheehan, 2004). Çevreye olan bu zararlar düşünüldüğünde geri dönüşüm ile ilgili kavramların insanlara kazandırılmasında okullara büyük iş düşmektedir. Öğrenciler çevre eğitimi ve çevre bilincini okullarda kazanırlar (Çimen & Yılmaz, 2012).

2.2.6. Biyoçeşitliliğin Azalması

Daha çok insanoğlunun yaptığı eylemlere dayalı olarak ortaya çıkan çevre sorunları yalnızca insan yaşamını tehdit etmekle kalmayıp daha ötesinde biyoçeşitliliğin azalmasına ve bitki ve hayvan türlerinin yok almasına sebep olabilmektedir. Ekosistemin temelini oluşturan etken biyoçeşitlilik (Harrop & Pritchard, 2011, s. 474). Hızlı nüfus artışı, yasak avlanma, tarım alanlarının bilinçsizce kullanıma açılması, atıklar ve diğer çevre sorunları biyoçeşitliliğin azalmasına sebep olmaktadır (Keleş, 2019, s. 42).

Kuramsal çerçevede ele alınan çevre kirlilikleri, Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çevre Kirliliği

Çevreye verilen zararlar incelendiğinde kuşkusuz en çok zararı insanın verdiği görülmektedir. Bu zararın sonuçlarından ise insanlar kadar doğada bulunan diğer canlılar da etkilenmektedir. Zararları en aza indirmek ve yaşanabilir bir çevre oluşturmak yine insanın elindedir. Gerekli eğitimlerle çevreye karşı duyarlı insanlar yetiştirmek mümkün olabilir. Burada çevre eğitiminin rolü büyüktür.

2.3. Çevre Eğitimi

Çevre ile ilgili yaşanan sorunların giderek artıyor olması çevre eğitiminin gerekli olduğuna işaret etmektedir. Çevre eğitimi insanların yol açtığı çevre sorunlarının yine insanın kendisi tarafından çözüleceğini anlamasıyla ortaya çıkan eğitimidir (Özdemir, 2022, s. 3). Smith (2009) ise çevre eğitimi; çevreye karşı duyarlı, bilinçli bireylerin yetiştirilmesi ve çevre ile ilgili projelere katılımın sağlanması şeklinde tanımlamaktadır.

Çevre eğitimi, insanların çevreye karşı sorumluluklarını ve davranışlarını geliştirmek için önemli bir araçtır. Çevre eğitimi ile çevreyi tanıyan ve çevreye karşı koruma bilinci geliştiren, her kademedede özellikle ilköğretimde bilinçli çevreci bireyler geliştirmek amaçlanır (Dikmen, 1993, s. 24). Bu amaçla birlikte çevre eğitimi insanların yaşam biçimlerini de değiştirmelidir (Orr, 1990). Vatandaşlık davranışı kişinin ödül beklemeden çevrenin kalitesini artırmayı amaçlayan gönüllü faaliyetlerdir (Colquit, Lepine & Wesson, 2011). Hungerford ve Volk'a (1990) göre, çevre eğitimi aracılığıyla vatandaşlık davranışları da geliştirilebilir. ABD 1970 yılında çevre eğitimi için "Ulusal Çevre Politikası Kanunu" çıkarmış ve "Çevre Etki

Değerlendirmesi” ni zorunlu hale getirmiştir. Zamanla çevre sorunlarını çözme faaliyetleri uluslararası boyuta taşınarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı (BM) ve üyeleri arasında “İnsan ve Çevre Konferansı” yapılmıştır (Gökler, 2012) (United Nations Conference on The Human Environment). Böylelikle çevre eğitimi küreselleşmiştir. Ülkemizde ise ilk olarak 1982 anayasasının 56.maddesi kapsamında “çevre hakkı” yerini almıştır.

2.4.Türkiye’de Çevre Eğitimi

Bireylere kazandırılması gereken davranışların, becerilerin verildiği eğitim-öğretim programları; hizmet içi eğitim, örgün ve yaygın eğitim şeklidir. Bu kapsamda çevre eğitimi de bu başlıklar altında ele alınacaktır.

2.4.1. Örgün Eğitimde Çevre Eğitimi

Çevre eğitiminin verildiği uygulamalardan biri örgün eğitim programlarıdır. Örgün eğitim okul öncesi dönemden üniversiteye dek süren dönemdir.

2.4.1.1.Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi

Çevre kirliliğindeki artış çevre eğitimini gerekli kılmış ve çevre eğitiminin yaygınlaştırılması gerektiğini ortaya koymuştur. Dikmen (1993), çevre eğitimini hayat boyu süren eğitim olarak tanımlamıştır. Çevre eğitimi okul öncesi dönemde çocukların topluma ve çevreye yönelik sosyal uyumunun gelişmesini sağlamaktadır (Gülay, 2011). Buradan hareketle bireye kazandırılması gereken davranışın ne kadar erken yaşlarda verilirse o kadar kalıcı davranış değişikliği sağlayacağı söylenebilir. Wilson, (1996) yaptığı bir çalışmada küçük yaşlardan itibaren kazandırılan çevre bilincinin sonraki yıllarda da tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

2.4.1.2. İlkokul Döneminde Çevre Eğitimi

Erken yaşlarda başlanan çevre eğitimi ile çevreye duyarlı ve sorumluluk alabilen nesiller yetiştirmek için çevre eğitiminin eğitimin diğer kademelerinde de devam ettirilmesi gerekmektedir. İlköğretim programlarında uygulanan çevre eğitimi ayrı bir ders kapsamında olmamakla birlikte Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Fen Bilimleri gibi derslerin içerisinde yer almaktadır (Özkaya, 2021, s. 247). 2018 Öğretim Programına göre çevre kazanımlarının derslere dayalı olarak ünite/ konu adı ve sınıf basamağı aşağıda verilecektir.

İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri Tablo 1'de verilmiştir. Bu programa göre Hayat Bilgisi dersinde çevre konusu “Evimizde Hayat”, “Ülkemizde Hayat” ve “Doğada Hayat” ünitelerinde ele alınmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Tablo 1. İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri

1.sınıf Kazanımları
Evdeki kaynakları verimli bir şekilde kullanır Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder. Yakın çevresinde bulunan hayvanları gözlemler. Yakın çevresinde bulunan bitkileri gözlemler. Yakın çevresinde bulunan hayvanları ve bitkileri korumaya özen gösterir. Doğayı ve çevresini temiz tutma konusunda duyarlı olur. Geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri ayırt eder. Mevsimlere göre doğada meydana gelen değişiklikleri kavrar.
2.sınıf Kazanımları
Sağlıklı bir yaşam için temizliğin gerekliliğini açıklar. Bitki ve hayvanların yaşaması için gerekli olan şartları karşılaştırır. Bitki yetiştirmenin ve hayvan beslemenin önemini fark eder. Yakın çevresindeki doğal unsurların insan yaşamına etkisine örnekler verir. Tüketilen maddelerin geri dönüşümüne katkıda bulunur. Doğa olaylarını tanır. Doğal afetlere örnekler verir. Doğa olayları ve doğal afetlere karşı alınabilecek önlemleri açıklar.
3.sınıf Kazanımları
Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur. Kişisel bakımını yaparken kaynakları verimli kullanır. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar. Meyve ve sebzelerin yetiştirme koşullarını araştırır. İnsanların doğal unsurlar üzerindeki etkisine yakın çevresinden örnekler verir. Doğa ve çevreyi konusunda sorumluluk alır. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye katkısına örnekler verir.

Kaynak: (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018)

İlkokul Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'ndaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu programa göre Fen Bilimleri dersinde

ilkokul seviyesinde çevre konusu “Canlılar ve Yaşam”, “Fiziksel Olaylar” ve “Madde ve Doğası” ünitelerinde ele alınmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Tablo 2. İlkokul fen bilimleri dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri

3.sınıf Kazanımları
Çevresindeki örnekleri kullanarak varlıkları canlı ve cansız olarak sınıflandırır. Bir bitkinin yaşam döngüsüne ait gözlem sonuçlarını sunar. Yaşadığı çevreyi tanıır. Yaşadığı çevrenin temizliğinde aktif görev alır. Doğal ve yapay çevre arasındaki farkları açıklar. Yapay bir çevre tasarlar. Doğal çevrenin canlılar için önemini farkına varır. Doğal çevreyi korumak için araştırma yaparak çözümler önerir. Pil atıklarının çevreye vereceği zararları ve bu konuda yapılması gerekenleri tartışır.
4.sınıf Kazanımları
Işık kirliliğinin nedenlerini sorgular. Işık kirliliğinin, doğal hayata ve gök cisimlerinin gözlenmesine olan olumsuz etkilerini açıklar. Işık kirliliğini azaltmaya yönelik çözümler üretir. Ses kirliliğinin nedenlerini sorgular. Ses kirliliğinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini açıklar. Ses kirliliğini azaltmaya yönelik çözümler üretir. Kaynakların kullanımında tasarruflu davranmaya özen gösterir. Yaşam için gerekli olan kaynakların ve geri dönüşümün önemini fark eder.
Kaynak: (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018)

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki çevre ile ilgili kazanımlar ve sınıf seviyeleri Tablo 3’te verilmiştir. Buna göre ilkokullarda Sosyal Bilgiler dersinde çevre konusu “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitelerinde ele alınmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Tablo 3. İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki çevre ile ilgili kazanım ve sınıf seviyesi

4.sınıf Kazanımları
Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.

Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.

Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.

4.Sınıf Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır.

Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.

Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

Kaynak: (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018)

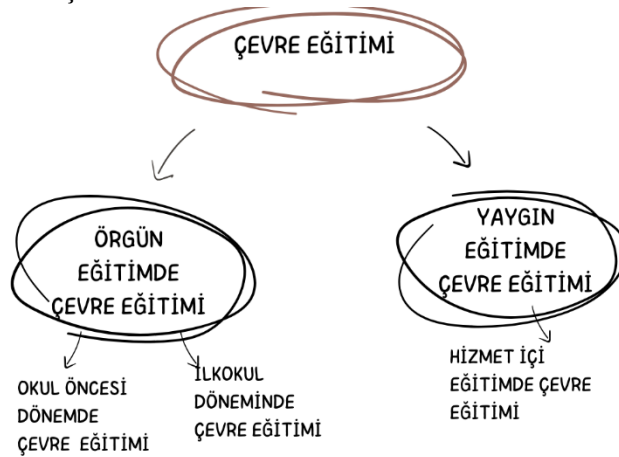
2.4.2. Yaygın Eğitimde Çevre Eğitimi

Yaygın eğitimde çevre eğitimin amacı, insanların temel gereksinimlerini karşılayabilmesinde doğal kaynakların uygun kullanılması, tersi durumda ise ortaya çıkacak olan doğal kaynakların tükenmesinin ve kirlenmesinin engellenmesi ve korunabilmesinde istikrarın sağlanması bağlamında insanlara olumlu davranış değişikliği kazandırmaktır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010).

2.4.2.1. Hizmet İçi Eğitimde Çevre Eğitimi

Çevre sorunları yerel ve ulusal boyutta tüm canlıları tehdit etmektedir. Bu sorunların önüne geçmek ve var olan sorunları çözebilmek ise yaşamın her döneminde devam etmesi gereken eğitimle mümkün olabilir. Çevre eğitiminde yetişkin eğitimi de son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda kamu ve özel sektör yatırımcıları ve yerel kuruluşlardaki yöneticiler hizmet içi eğitimle çevre eğitimi konusunda eğitilmelidir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010).

Şekil 2’de Türkiye’deki eğitim-öğretim programlarında, kuramsal çerçevede ele alınan çevre eğitimi gösterilmiştir.

Şekil 2. Türkiye’deki Eğitim-Öğretim Programlarındaki Çevre Eğitimi

2.5.Eğitimde Aile Katılımı

Aile katılımı, ailelerin çocukların eğitiminde etkin olduğu ve ebeveynlik vazifelerini yerine getirdikleri çalışmalar anlamına gelmektedir (Clinton & Hattie, 2013). Epstein (1995) ise aile katılımını birbirleriyle bağlantılı roller, görevler ve etmenlerin bütünü olarak tanımlarken, bu katılımı bir süreç olarak ele aldığında, ebeveynlerin eğitim süreçlerine çeşitli etkinlikler aracılığıyla dâhil olma süreci olarak ifade etmektedir. Aile katılımlı çalışmalar ile okulda öğrenilen bilgiler evde aileler tarafından desteklenir. Böylelikle eğitimde devamlılık ve süreklilik de sağlanmış olur. Aile katılımlı çalışmaların hem öğrenci hem de öğretmen açısından katkıları bulunmaktadır. Öğretmen aile katılımlı çalışmalar yoluyla öğrenciler hakkında detaylı bilgiler öğrenerek, öğrencilerin ve ailelerin ihtiyaçlarını ve ilgilerini daha iyi anlayabilir (Bayraktar, 2020, s. 81). Ailelerin eğitim sürecine katılımıyla ilgili öğretmen görüşlerini inceledikleri çalışmalarında Argan ve Kıyıcı (2012), öğrencilerin akademik olarak geliştiklerini vurgulamışlardır. Bu anlamda ailelerin eğitim sürecine katılımının çocukların başarılarını pozitif yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

2.6. İncelenen Çalışmalar

Bu bölümde yurt içinde ve yurt dışında “çevre” ve “aile katılımı” konuları ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.6.1. Çevre ile İlgili Çalışmalar

Yurttaş ve Erdaş Kartal’ın (2021) ilkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını incelediği çalışmalarında tarama modeli kullanmışlardır. Çalışmaya 3. sınıf ve 4. sınıfa devam eden 422 ilkokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler “Çevre Tutum Ölçeği” ile toplamışlardır. Verilerin çözümlenmesinde “Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis Testi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet, okul öncesi eğitim alma, kardeş sayısı, doğa içerikli resim yapma ve doğa aktivitelerine katılma değişkenlerine göre farklılaştığı, sınıf düzeyi, anne- baba eğitim durumu, okulun yerleşim merkezi değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Vatansever Bayraktar ve Fırat (2020) ilkokul öğrencilerinin çevre farkındalıklarının düzeyini belirlemeyi ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelediği çalışmalarında betimsel tarama modeli kullanmıştır. Yapılan araştırmaya 2, 3 ve 4. sınıfa devam eden 517 ilkokul öğrencisi katılmıştır.

Araştırmada veriler “Kişisel Bilgiler Formu” ve “İlkokul Çevre Farkındalık Ölçeği” ile toplanmış, SPSS programı, T Testi, ANOVA ve yüzde- frekans ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ilkokul öğrencilerinin çevre farkındalıklarının çevresel sorumluluk alt boyutuna göre yüksek, dönüştürülebilir enerji ve canlıların devamı alt boyutuna göre çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde çevre tutumuna sahip olduğu görülmüştür.

Sağsöz ve Doğanay (2019) kırsalda ve şehirde yaşayan öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına ilişkin fikirlerini incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında olgubilim deseni kullanmıştır. Uygun örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemi ile 20 öğrenci belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veriler elde edilmiş ve içerik analizi yoluyla yanıtlar çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda şehirde ve kırsalda yaşayan öğrenciler çevreyi “canlıları hem canlıları hem de cansızları, insanları içeren yer ve çevre her yer” olarak tanımlamışlardır. Çevre ile ilgili sorunlarda ise ortak görüşlerin “çöp ve atıklar” olduğu ortaya çıkmıştır.

Uyanık (2017), ilkokul öğrencilerinin çevre kirliliğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmasında olgubilim deseni kullanmıştır. Yapılan araştırmada biri köy biri il merkezi olan iki okuldan 22 öğrenciyle bireysel ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır. İçerik analizi ile çözümlenen veriler sonucunda öğrenciler çevre kirliliği olarak atık çöpler ifadesini kullanmışlardır. Merkez okuldaki öğrenciler araba egzozlarından çıkan dumandan söz ederken köy okulundaki öğrenciler bacalardan çıkan dumanlardan bahsetmişlerdir. Her iki okuldaki öğrenciler ise asıl sebebin insan olduğunu belirtmişlerdir.

Strife (2012) tarafından çocukların çevre sorunlarına ilişkin duygularını dile getirerek çevresel kaygılarına ilişkin bilimsel boşluğu doldurmak amacıyla yapılan araştırmaya belirli şehirde yaşayan 10-12 yaş arası çocuklar katılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların %82’sinin çevre sorunlarını tartışırken öfke, korku ve üzüntülerini ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan hareketle çocukların çoğunun “ekofobik” olduğuna yani çevre sorunlarından korktuğuna ulaşılmıştır.

Yardımcı ve Bağcı Kılıç (2010) 8. sınıf öğrencileri ile yaptığı, öğrencilerin çevre ve çevre sorunları hakkındaki bilgilerini öğrenmeyi ve bu kavramlara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmayı amaçladıkları çalışmalarında nitel araştırma

yöntemi kullanmıştır. Olgubilim deseni ile yapılan araştırmada üç farklı ilköğretim okulundan 11 sekizinci sınıf öğrencisiyle bireysel ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çoğu çevreyi canlı ve cansız öğelerden oluşan bir yer olarak algılamışlardır. Öğrenciler çevreyi en az insan ile ilişkilendirmişlerdir. Bu ilişkilendirmede ise olumsuz yönlerden bahsetmişlerdir.

Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden (2007) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları” başlıklı araştırmada öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 789 sekizinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği” ile toplanmış ve SPSS paket programı ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı durumuna göre farklılaştığı görülürken, ailenin eğitim durumu ve gelir düzeyinin çevreye yönelik tutumlarını farklılaştırmadığı ortaya çıkmıştır.

Yılmaz Tüzün, Boone ve Andersen (2004) tarafından gerçekleştirilen “İlkokul ve Ortaokul Türk Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Görüşleri” başlıklı çalışmada Türk öğrencilerinin mevcut olan Türk fen eğitimi müfredatında sunulan çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi ve bu görüşlerin cinsiyete, sınıf düzeyine, fen başarısına ve sosyo-ekonomik duruma göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Verilerin toplanmasında 30 farklı çevre sorununu içeren 51 maddelik “Çevre Sorunlarına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya 4. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 458 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre fen başarısı yüksek olanların çevre sorunlarına karşı tutumları da yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda erkek öğrencilerin yaşça büyük kız öğrencilere göre çevre sorunlarına daha az destek verdikleri görülmüştür. Ailenin sosyo-ekonomik durumunun yüksek olduğu öğrencilerin çevre sorunlarına daha duyarlı olduğu saptanmıştır.

Khawaja (2003) tarafından gerçekleştirilen “4. Sınıftaki Çocukların Çevresel Tutumlarının Ölçülmesi: Clark County'de Bir Çalışma” başlıklı araştırmada açık havada uygulanarak öğretilen çevre eğitiminin geleneksel kapalı sınıf ortamına kıyasla öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Clark County okul bölgesindeki 4. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Grubun

yarısı geleneksel sınıf öğrenme materyalleri ile çevre eğitimi alan öğrencilerden, diğer yarısı ise açık havada uygulamalı yaklaşım ile eğitim alan öğrencilerden oluşmuştur. Verileri toplamak için “Çevresel Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre açık havada uygulamalı eğitimin çocukların çevre tutumlarına olumlu etki ettiği ortaya çıkmıştır.

Alerby (2000) tarafından çocukların ve gençlerin çevre hakkında nasıl düşündüklerini görselleştirmek ve çevre ile ilgili görsellerini yorumlamak amacıyla yapılan çalışmada dört farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar kötü dünyaya ait düşünceler, iyi dünyaya ait düşünceler, iyi ve kötü dünya arasındaki diyalektik ve onu koruyan semboller, çevre koruma eylemlerine odaklanmış düşünceler olarak belirlenmiştir. Kötü dünyaya ait olan temadaki resimlerde çevre; kirli ve atıklarla dolu betimlenmiş, iyi dünyaya ait olan temadaki resimlerde çevre; temiz ve güzel olarak betimlenmiş, iyi ve kötü dünya arasındaki diyalektiğe dayanan temadaki resimlerde ise hem temiz çevre hem atıklarla çöplerle dolu olarak betimlenmiş, son tema olan çevreyi koruma eylemlerine ve simgelerine odaklanan resimlerde ise kirli olan çevreyi korumaya yönelik resimler yapılmıştır.

2.6.2. Aile Katılımı ile İlgili Çalışmalar

Babadağ (2022) tarafından gerçekleştirilen “İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Görsel Kültür Yoluyla Aile Katılımlı Ekolojik Sanat Çalışmaları” başlıklı çalışmada amaç, aile katılımlı etkinlikler ile öğrencilerin çevreye yönelik davranışlarının nasıl geliştiğini ortaya koymaktır. Eylem araştırma desenine göre gerçekleştirilen çalışmaya ilkokul 4. sınıfa devam eden 7 öğrenci ve ailesi katılmıştır. Araştırmada veriler öğrenci günlükleri, davranış gözlem formları, araştırmacı günlüğü, yarı yapılandırılmış görüşmeler, etkinliklerle ilgili video kayıtları ve fotoğraflar, geçerlik komitesi ses kayıtları, anket, kişisel bilgi formu, gözlem, öğrenci ürünleri ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğiyle toplanmış ve nicel veriler "İlişkili Örneklemeler için Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler Testi" ve yüzde, frekans ile nitel veriler ise içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmada aile katılımlı görsel kültür çalışmalarına dayalı ekolojik sanat etkinliklerinin öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlar geliştirmelerine katkıda bulunduğu ve sorunları çözüme ulaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mutlu Karanfil'in (2022) aile katılımlı portfolyoya dayanan çevre eğitiminin, öğrencilerin çevreye yönelik farkındalıklarını incelediği çalışmasına 20 beşinci sınıf öğrencisi ve ailesi katılmıştır. Araştırmada tek gruplu deneysel desen kullanılmıştır. 16 haftalık hazırlanan program, öncesi ve sonrası şeklinde aynı gruba uygulanmıştır. Süreç sonunda 10 öğrenci ailesiyle portfolyonun çevre farkındalığına etkisi üzerine görüşmeler yapılmıştır. Veriler, “Çevre Farkındalık Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile analiz edilmiştir. Nitel boyuttaki veriler ise velilerin belirli ölçme aracını doldurmaları ile elde edilmiş ve SPSS 20.00 (Statistical Package for the Social Science) programı ile çözümlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda ortaya çıkan verilerde kategorisel içerik analizi uygulanmıştır. Öğrencilerin araştırma sonucunda çevreyle ilgili sorunlarda bilgi, bilinç ve tutumlarının arttığı ve çevreye yönelik olumlu yönde görüş geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda portfolyoya dayanan aile katılımında ailelerin çevreye yönelik bilgi ve tutum düzeyinin olumlu etkilendiği tespit edilmiştir.

Kiraz ve Aytaç (2020) tarafından gerçekleştirilen “Okul Öncesi Dönemde Aile Katılımını Destekleyen Uygulamalar: Fen Etkinlikleriyle Aile Eğitimi” başlıklı araştırmanın amacı; fen etkinlikleri yoluyla aileyi çocuk ve eğitim hayatında birleştirmektir. Bu amaçla araştırmacı tarafından 17 ebeveyn-çocuk etkinliği hazırlanmış, bu etkinlikler bir okul öncesi kurumuna devam eden 25 öğrenci ailesine uygulanmış ve ailelerden dönütler alınmıştır. Araştırmada tek gruplu ön test son test deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada veriler “Demografik Form”, “Aile Katılımı Ölçeği” ve “Öğrenci Kazanım Formu” ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda etkinlikler yoluyla aile katılımının arttığı ve çocukların kazanımlarında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaşar Ekici'nin (2017) aile katılımlı çalışmalara katılan ve katılmayan ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarının problem davranışları ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasına, 5-6 yaş arası 400 çocuk ve ailesi katılmıştır. İlişkisel tarama modelinde olan araştırmada “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği” ve “Aile Bilgi Formu” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre okul öncesi eğitimde aile katılımlı çalışmalara katılan ebeveynlerin çocuklarında problem davranışları ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Çakır Koçak, Tuna Oran ve Çeber Turfan (2016) tarafından yürütülen atıkları ayrıştırma eğitiminin verildiği ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgi transferiyle aile bilgi düzeyine etkisinin incelendiği çalışmada, 572 aile ve öğrenciyle çalışma yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde sayı yüzde dağılımı, t test yöntemleri, Mc Nemar's Testi kullanılmıştır. Eğitimden önce ailelerin %59'nun geri dönüşüm yoluyla atıkları ayrıştırdıkları, eğitimden sonra %64'nün atıkları ayrıştırdıkları ortaya çıkmıştır. Ailelerin eğitim düzeyi ile öğrencilerin de atıkları ayrıştırma puanları orantısal olarak artmıştır. Sonuç olarak ailelerin bilgi transferi yoluyla daha çok atıkları ayrıştırdıkları ortaya çıkmıştır.

Kınık, Okyay ve Aydoğan (2016) tarafından gerçekleştirilen, 24-36 aylık ebeveyn katımlı çevre eğitiminin okul öncesi dönemdeki çocuklardaki dil gelişimine etkisinin incelendiği araştırmada, okul dışı ve okul içi olmak üzere farklı etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu bir kreşe devam eden 24-36 ay arasındaki 11 çocuk ve ailesi oluşturmaktadır. Karma araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada nicel veriler için "Türkçe Alıcı ve İfade Dili Testi (TİFALDİ)" kullanılmış, nitel veriler için ise odak grup görüşme formları ve "Aile Katımlı Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aile katımlı çevre eğitiminin 24-36 aylık çocukların dil gelişimine olumlu katkısı olduğu görülmüştür.

Hiramatsu, Kurisu, Nakamura, Teraki ve Hanaki (2014) tarafından gerçekleştirilen "Çocuklara Yönelik Çevre Eğitiminin Aileler Üzerindeki Yayılma Etkisi" başlıklı araştırmada çocukların ve ailelerinin enerji tasarrufu davranışlarındaki farkındalık ve değişiklik saptanmak istenmiştir. Araştırma Japonya'nın Tokyo kentindeki mahallelerin birindeki ilkokul ve ortaokul öğrencileri ve aileleriyle yapılmıştır. Araştırmada tek grulu ön test son test deneysel desen kullanılmıştır. Hazırlanan anket hem öğrencilere hem de ailelere öncesi ve sonrası şeklinde uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından eğitim programı hazırlanmış ve fen derslerinde uygulanmıştır. Deneyime ve görselleştirmeye dayalı etkinliklerde öğrencilerden aynı zamanda evde elektrik sayacı okumaları ve enerji tasarrufu yapmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin enerji tasarrufu ile ilgili farkındalıklarının arttığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda çocukların farkındalığı ne kadar yüksekse eğitimin aile üzerinde yayılma etkisinin de o kadar fazla olduğu saptanmıştır.

Argon ve Kıyıcı (2012) tarafından yürütülen ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin eğitim sürecine ailelerin katılımlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği araştırmada tarama modelinde olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 150 öğretmenin görüşünün incelendiği araştırmada veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda ise ailenin eğitime katılımı öğrencinin akademik başarısını arttırdığı fakat, katılım düzeyinin istenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun, öğrencilerde isteksizlik, güvensizlik ve akademik başarıda düşüklüğe neden olabileceği ve dolayısıyla öğretmenlerde performans düşüklüğü ve motivasyon kaybına neden olabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

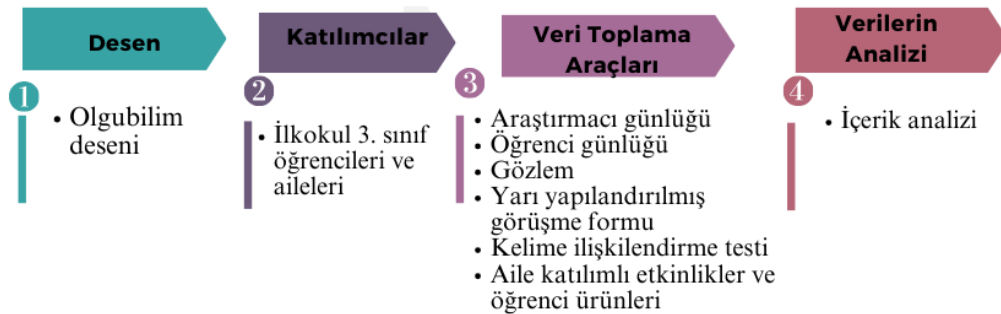
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde kullanılan model, araştırma katılımcıları, verilerin nasıl toplandığı, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği, araştırmada alınan etik önlemler ve analizlerin nasıl yapıldığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli:

İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemek ve çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın modeline ilişkin bilgiler Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Araştırmanın Yöntemi

Olgubilim, bireylerin tecrübelerinden faydalanarak olgu ile ilgili bilgiler elde etme yöntemidir (Onat Kocabıyık, 2015). Olgubilim aynı zamanda farklı fikirlerle sahip bireylerin bir kavrama ya da olguya ait olan deneyimlerini anlamlandırmaktır (Creswell & Poth, 2016). Buna göre bu araştırmada çevre kavramını ailelerin ve

öğrencilerin algıları, düşünceleri ve deneyimleri doğrultusunda açıklamak amaçlanmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları, araştırmada odaklanılan olguyu yaşayan ve deneyimleyen ve bununla birlikte bu olguları dışarıya vurabilen birey ya da gruplardır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 67). Olgubilimde en yaygın veri toplama aracı görüşmedir. Olgubilim çalışmalarında elde edilecek verilere ulaşmada görüşme bireylerin olguları nasıl ifade ettiklerini öğrenmek için gerekli olduğundan yoğun ve derinlemesine görüşme yapılmalıdır (Baş & Akturan, 2017, s. 93). Görüşmeleri destekleyerek araştırmaların temelini oluşturan bir diğer veri toplama aracı da gözlemdir. Gözlem araştırmacının yapılacak olan görüşmelerde soracağı soruların temelini oluşturur (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 173). Bu araştırmada çevre olgusunu aktarabilecek deneyimlere sahip olan öğrenciler ve aileleri veri kaynaklarını oluşturan katılımcılardır. Araştırmada kullanılan gözlem, görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı ve öğrenci günlükleri ile çevre olgusuna ait deneyimleri ortaya çıkarması sağlanacaktır.

3.2. Katılımcılar

Araştırma 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı Bahar dönemi, Manisa ili Akhisar ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 3. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı sınıftaki toplam öğrenci sayısı 16'dır. Bu öğrencilerden 9'u kız, 7'si erkektir. Yapılan çalışma tüm sınıfa uygulanmış ve veriler sınıftaki tüm öğrencilerden toplanmıştır. Ancak araştırmada 8 öğrenci ve aileleri odak olarak seçilmiş ve yalnızca odak öğrenci ve ailelerine ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Araştırmaya seçilen katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi olgu ve durumların açıklanmasında faydalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 116). Fenomenoloji çalışmalarında deneyim ön planda olduğu için çevre deneyimini aktarabilmesi için odak öğrenciler seçilmiştir. Odak öğrenciler seçilirken deneyimlerini en iyi aktarabilecek öğrenciler seçilmiştir. Öğrencileri belirlerken ise gönüllük, çevreye karşı davranışları, tutumları ve kendilerini ifade etme şekilleri, kendisinin ve ailesinin çalışmaya katılmada istekli olması ölçütleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu ölçütler doğrultusunda belirlenen 3 erkek ve 5 kız öğrenci ve aileleri ile çalışma yürütülmüştür. Verilerin sunumunda öğrencilerin gerçek isimleri yerine kod isimler kullanılmıştır. Kod isimler kullanılırken öğrencilerin sosyo-kültürel durumları göz önünde bulundurulmuştur. Tablo 4'te öğrenci ve ailelerin isimleri ve bilgileri yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrenciler ve ailelerine ilişkin bilgiler

Öğrencinin adı	Cinsiyeti	Anne/ Babanın ismi	Annenin eğitim durumu	Annenin mesleği	Babanın eğitim durumu	Babanın mesleği	Kardeş durumu
Ali	Erkek	Hatice	Lisans	Ev Hanımı	Ön lisans	Sağlık memuru	2
Melis	Kız	Fahriye	Ortaokul	Ev Hanımı	Ortaokul	Çiftçi	3
Zeynep	Kız	Selda	Ortaokul	Ev Hanımı	Ortaokul	Çiftçi	2
İbrahim	Erkek	Emine	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Çiftçi	3
Hilal	Kız	Sevim	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Çiftçi	2
Erva	Kız	Feride	Ortaokul	Ev Hanımı	Ortaokul	Çiftçi	2
Sibel	Kız	İlknur	Ortaokul	Ev Hanımı	Ortaokul	Çiftçi	3
Eren	Erkek	Fatma	İlkokul	Ev Hanımı	Ortaokul	İşçi	2

Aşağıda odak öğrenciler, aileler ve araştırmacı hakkında kısa bilgiler verilmiştir:

Ali: 13 yaşında bir abisi olan Ali'nin annesi dikiş-nakış öğretmenliği mezunudur. Annesi Ali'nin abisinin rahatsızlığı nedeniyle abisi doğduktan sonra çalışmayı bırakmıştır. Şu anda ev hanımıdır. Babası da ön lisans mezunu olup bir devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Ali kendisini ifade etme becerisi ve sorgulayıcı özelliği ile her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu sebeplerden dolayı odak öğrenci olarak seçilmiştir. Annesi evdeki kaynakları kullanmakta sıkıntı yaşadığını, elektriği gereksiz kullanma konusunda sürekli uyardığını söylemiştir. Çalışmalarda annesi ve babası destek olurken, bireysel görüşmelere ve diğer etkinliklere yalnızca annesi katılım göstermiştir.

Melis: 3 çocuklu ailenin en büyüğü olan Melis'in annesi ev hanımı, babası çiftçidir. Anne ve babası ortaokul mezunudur. Kardeşlerinden biri 7, diğeri 4 yaşındadır. Araştırmacının gözlemleri doğrusunda Melis'in çevresine karşı duyarlı olduğu gözlemlenmiştir. Ailesiyle yapılan bireysel görüşmede annesi Melis için çevreye karşı her zaman dikkatli ve duyarlı olduğunu ve bu davranışlarının küçük

kardeşlerine de örnek olduğunu dile getirmiştir. Çalışmalara yalnızca annesi katılım göstermiştir. Fakat evde yapılan etkinliklerde babası destek sağlamıştır. Annesi çevreye karşı duyarlı olduğunu fakat atıkları dönüştürme konusunda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Zeynep: 2 kardeşli bir ailenin küçüğü olan Zeynep'in 15 yaşında bir abisi vardır. Annesi ev hanımı, babası ise çiftçidir. Annesi ve babası ortaokul mezunudur. Resim yapmayı sevdiği araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Çalışmalara anne ve babası birlikte katılım gösterirken, bireysel görüşmelere yalnızca anne katılım göstermiştir. Annesi Zeynep için çevreye karşı duyarlı olduğunu, fakat bazı şeylere onlar söyleyince dikkat ettiğini söylemiştir. Annesi daha önce çevreye karşı duyarlı olmak için pil kutusu yaptıklarından ve Melis'in de komşularından pil topladığından bahsetmiştir. Çevreye karşı bazı davranışlarının annesi ya da babası söylemeden yapması gerektiği dile getirilmiştir.

İbrahim: 3 kardeşli bir ailenin en küçüğü olan İbrahim'in 23 ve 19 yaşında iki abisi vardır. Annesi ev hanımı, babası çiftçidir. Annesi ve babası ilkokul mezunudur. İbrahim'in etkinliklere katılırken istekli olduğu fakat görüşmelerde kısa cevaplar verdiği görülmüştür. Yazı yazmak yerine bir ürün ortaya çıkarmayı daha çok sevdiği araştırmacı tarafından diğer derslerde de gözlemlenmiştir. Babasının vakti olmadığını ve çok fazla anlamadığını dile getiren annesi çalışmalara tek katılmıştır. Annesi İbrahim için çevreye karşı bazı davranışlarının geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Hilal: 2 kardeşli ailenin büyüğü olan Hilal'in 8 yaşında bir erkek kardeşi vardır. Annesi ev hanımı, babası ise çiftçidir. Annesi ve babası ilkokul mezunudur. Derslere katılım konusunda biraz çekimser olan Hilal'in bireysel görüşmelerde ve etkinliklerde kendisini daha iyi ifade etmesi odak öğrenci olarak seçilmesini sağlamıştır. Annesi etkinliklere ve görüşmelere bireysel katılım göstermiştir. Annesi doğada hiçbir şeyi atık olarak görmediğini, her şeyi değerlendirdiğini dile getirmiş, fakat kızının atıkları değerlendirme konusunda becerilerinin fazla olmadığını, bu becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Erva: 2 kardeşli ailenin büyüğü olan Erva'nın 8 yaşında bir erkek kardeşi vardır. Annesi ev hanımı, babası çiftçidir. Annesi ve babası ortaokul mezunudur. Kendini ifade etme ve bir ürün ortaya çıkarma konusundaki becerileri araştırmacı tarafından diğer derslerde gözlemlenmiş ve bu durum odak öğrenci olarak seçilmesini

sağlamıştır. Araştırmada annesi ve babası etkinlikleri beraber yaparken, bireysel görüşmelere annesi tek katılmıştır. Annesi evde kaynakları kullanımı konusunda dikkatli olduğu fakat çevreye karşı bazı davranışlarının geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Sibel: 3 kardeşli ailenin en küçüğü olan Sibel'in 23 ve 19 yaşında iki abisi vardır. Annesi ev hanımı, babası ise çiftçidir. Annesi ve babası ortaokul mezunudur. Çalışmalara annesi tek katılmıştır. Annesi ile yapılan bireysel görüşme sonucunda çevreye karşı duyarlı olduğu, atıkları değerlendirdiği ifade edilmiştir. Kendini ifade etme becerisi ve farklı fikirleri odak öğrenci olarak seçilmesini sağlamıştır. Evlerinin yakınlarında bulunan sokak hayvanlarına karşı duyarlı olduğu ve atık yiyecekleri hayvanlara verdiği annesi tarafından dile getirilmiştir. Ancak çevreye karşı bazı davranışlarının geliştirilmesi gerektiği annesi tarafından ifade edilmiştir.

Eren: İki çocuklu ailenin küçüğü olan Eren'in 15 yaşında bir abisi vardır. Annesi ev hanımı, babası ise işçidir. Annesi ilkokul, babası ortaokul mezunudur. Annesi çalışmalara tek katılmıştır. Eren'in farklı düşünceleri ve derse olan aktif katılımı odak öğrenci olarak seçilmesini sağlamıştır. Annesi evdeki atıkları değerlendirdiklerini fakat bunu bilinçli olarak değil de ihtiyaç olarak yaptıklarını, bireysel görüşmeler sonucunda bazı şeyleri fark ettiğini söylemiştir. Annesi çevresine karşı temiz olma konusunda bazı davranışlarının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Aileler: Uygulama başlamadan önce ailelerin tamamı ile bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Yapılacak etkinliklerden önce de ailelere gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Aileler sınıf içi yapılacak etkinliklerde kullanılacak malzemeleri dersten önce temin etme konusunda yardımcı olmuşlardır. Odak öğrenci aileleri ile uygulama öncesi ve sonrası yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ev içi yapılan etkinliklerde ise yapılan etkinliğin görseli WhatsApp üzerinden bireysel olarak gönderilmiştir. Uygulama süresince yapılan etkinlikler ve görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler öğrencilerdeki davranış değişimlerini incelemeye etkili olmuştur.

3.3. Araştırmacı

Yapılan araştırmada uygulayıcı aynı zamanda araştırmacı olmakla birlikte uygulamanın yapıldığı sınıfın, sınıf öğretmenini olarak da görev yapmaktadır. Araştırmacı 9 yıldır sınıf öğretmenliği yapmakta olup, Kütahya Dumlupınar

Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunudur. Aynı zamanda Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans yapmaktadır. Araştırmacı, öğrencileri yakından tanımakta olup, aileleri hakkında genel bilgilere önceden sahiptir. Araştırmacının çevre konusundaki hassasiyeti ve çocukluğundan beri yaşadığı çevre sorunlarının onu rahatsız etmesi, çevre üzerine araştırma yapmasının sebeplerinden biridir.

3.4. Araştırma Ortamı

Araştırma 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Manisa ilinin Akhisar ilçesinde yer alan tam gün eğitim yapan bir okulda gerçekleştirilmiştir. Okulda hem ilkokul hem ortaokul birlikte eğitim görmektedir. Her sınıf şubesinde bir tane bulunmaktadır. Okulda 2 katlı 6 derslikli bir bina ve tek katlı üç derslikli iki bina bulunmaktadır. Okulda öğretmenler odası, müdür ve müdür yardımcısı odası ve kütüphane bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı 3.sınıfta ise 9 öğrenci sırası, öğretmen masası, çöp kovası, kitaplıklar, 2 adet pano akıllı tahta ve beyaz tahta bulunmaktadır. Görsel 1'de araştırma yapılan sınıfın fiziksel görünüşü ile ilgili görsel yer almaktadır.

Görsel 1. Uygulama sınıfının fiziksel görünüşü

3.5. Veri Toplama Araçları

Aile katılımlı çevre eğitimi deneyimi üzerine yapılan bu araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı ve öğrenci günlüğü, gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, kelime ilişkilendirme testi ve aile katılımlı etkinlikler ve öğrenci ürünleri kullanılmıştır. Şekil 4'te veri toplama araçları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Şekil 4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

3.5.1. Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı günlüğü, araştırmacı tarafından veri toplama sürecinin başından itibaren tutulmaya başlanmış ve araştırma bitene kadar devam etmiştir. Uygulama boyunca hem Fen Bilimleri dersinde hem diğer derslerde okul içinde ve okul dışında öğrenciler ile ilgili ve araştırma kapsamı boyunca alınan kararlar ve önerilerle ilgili gerek görüldükçe araştırmacı günlüğüne not alınmıştır. Verilerin analizinde ve raporlanmasında bu günlüklerden yararlanılmıştır.

3.5.2. Öğrenci Günlükleri

Araştırmacı tarafından öğrencilere verilen defterlere uygulama boyunca not almaları istenmiştir. Çevreye karşı duyarlı olmak ve sorumluluk bilinci geliştirmek için hem çevrelerini gözlemlmeleri hem de yapılan uygulamaları değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmacı aynı zamanda sınıf öğretmenleri olduğundan daha önceden günlük tutma alışkanlıkları kazanmalarını sağladığı için günlük tutmada sorun yaşanmamıştır. Fakat uygulamaları değerlendirme konusunda sınırlı cevaplar

verilmesi sebebiyle öğrencilere etkinlikle ilgili yapılandırılmış sorular sorularak cevap vermeleri istenmiştir. Öğrencilere sorulan sorulardan bazıları aşağıda verilmiştir:

- Sınıf içi yaptığımız bu etkinlikte ilgini çeken şey neydi?
- Bu yaptığımız etkinliğin çevremize ne gibi faydası olmuştur?
- Bugünkü etkinliğimizle ilgili neler düşünüyorsunuz?

Öğrenciler tarafından doldurulan günlükler uygulama sonunda toplanmıştır.

3.5.3. Gözlem

Verilerin doğrudan araştırmacı tarafından tespit edildiği (Karasar, 2022, s. 200) gözlem; görüşmenin de temelini oluşturan bir veri aracıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 173). Gözlem veri toplama süreci boyunca sürmüştür. Araştırmacı sınıf öğretmenleri olduğu için gözlem yalnızca Fen Bilimleri dersiyle sınırlı kalmamış hem diğer derslerde hem de teneffüslerde öğrencilerin çevreye yönelik davranışlarını gözlemlemeye devam etmiştir. Fen Bilimleri dersi kapsamında “Canlılar Dünyasına Yolculuk” ünitesi içerisinde yer alan “Ben ve Çevrem” konusu boyunca yapılan aile katılımlı etkinliklerin nasıl yapıldıklarının aileler tarafından WhatsApp üzerinden öğretmene gönderilmesi istenmiştir. Sınıf içerisindeki etkinliklerde ise öğretmen gözlemlerini not alarak ve fotoğraf çekerek kaydetmiştir.

3.5.4. Görüşme

Görüşme, bireyin herhangi bir konudaki düşünce, tutum ve davranışları ile bunların nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yoldur (Karasar, 2022, s. 201-211). Görüşme ile bir konunun doğrudan ifadesi ortaya çıkarılabilir. Görüşmeler yapılmış (formel), yarı yapılmış (yarı formel) ve yapılmamış (informel) olmak üzere üçe ayrılır (Karasar, 2022, s. 212). Yapılan araştırmada farklı kişilerden aynı konu üzerine bilgilerin alınması amacıyla yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Uygulama süresince araştırmacı tarafından uygulama öncesi ve sonrası olmak üzere öğrenciler ve aileleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Tablo 5’te yapılan görüşmelerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5. Yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgiler

Uygulama Öncesi	Uygulama Sırası	Uygulama Sonrası

Öğrenciler	40 dk. Bireysel	90 dk Bireysel	70 dk. Bireysel
Aileler	40 dk. Odak grup	70 dk. Bireysel	20 dk. Odak grup
Toplam Süre	80 dk.	160 dk.	90 dk.

Uygulama öncesi aileler ile görüşmeler yapılarak bilgiler alınmıştır. “Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu (EK-5)” ve “Yarı Yapılandırılmış Veli Görüşme Formu (EK-6)” olarak hazırlanan formda sorular karmaşık olmayan, tek soru içerecek şekilde hazırlanmış ve 2 uzman görüşüne sunulmuştur. Öğrenciler ile yapılan toplam görüşme 200 dakika, veliler ile yapılan görüşme 130 dakikadır. Uygulama öncesi yapılan toplam görüşme 80 dakika, uygulama sırasında yapılan görüşme toplam 160 dakika, uygulama sonrası yapılan toplam görüşme 90 dakikadır.

3.5.5. Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)

Kelime İlişkilendirme Testi öğrencilerin kavram yanılgılarını tespit etmek ve ilgili konuya ilişkin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak için veri toplama aracı olarak kullanılmakla birlikte kavramsal değişimlerini gözlemlemek amacıyla da kullanılmaktadır (Kaya & Taşdere, 2016). Yapılan araştırmada öğrencilerin ve ailelerin çevre kavramına yönelik bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak için KİT kullanılmıştır. KİT’in uygulanması konusunda öğrencilere ve ailelere gerekli açıklamalar yapılmış ve her kavram tek sayfada olacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilere ve ailelere uygulama öncesi ayrı ayrı KİT uygulanmış ve anahtar kavramın olduğu kâğıtta kavramlar 1 dakikalık süre içerisinde alt alta yazılmıştır. Verilerin analizinde KİT’ten yararlanılmıştır.

3.5.6. Aile Katılımlı Etkinlikler ve Öğrenci Ürünleri

Araştırma boyunca Fen Bilimleri dersi kapsamında ortaya çıkan aile katılımlı olarak yürütülen “Yakın Çevremi Tanıyorum”, “Doğal Yerleri Öğreniyorum”, “Evimizde Geri Dönüşüm Köşesi”, “Ülkemden Kirlilik Haberi” gibi etkinliklerden elde edilen resimler araştırmanın veri kaynakları arasında yer almaktadır. Aynı zamanda atık malzemelerden sınıfta yapılan “En Süslü Geri Dönüşüm Kutusu” ve “Çevremizi Temizliyorum” gibi etkinliklerden elde edilen resimler de araştırmanın veri

kaynaklarındandır. Araştırmacı öğrencilerden çevre ile ilgili resim yapmalarını istemiş ve böylelikle öğrencilerin çizdikleri resimlerden çevre tanımlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada öğrenci resimlerinin tercih edilme sebebi, öğrencilerin farklı yollarla kendilerini ifade etmelerini sağlamaktır. Aynı zamanda çizim yapmak öğrencileri kendileri için önemli olan olayları aktarmada cesaretlendirebilir (Özdemir Özden & Özden, 2015).

Tablo 6’da aile katılımlı ve sınıf içi etkinliklerin haftalık gösterimi verilmiştir.

Tablo 6. Aile katılımlı etkinlikler ve sınıf içi etkinlikler

Hafta	Aile Katılımlı Etkinlikler	Sınıf İçi Etkinlikler
1.Hafta	Yakın Çevremi Tanıyorum	Ailemin Büyüdüğü ve Kendi Yaşadığım Çevreyi Tanıtıyorum
2.Hafta	Doğal Yerleri Öğreniyorum	Okul Çevresinde Gezi
3.Hafta	Evimizde Geri Dönüşüm	Atıklar ile Yapay Çevre Yapıyorum
4.Hafta	Ülkemden Kirlilik Haberi Sıfır Atık Pikniği (Aileler ve öğrenciler)	En Süslü Geri Dönüşüm Kutusu

1. hafta aile katılımlı etkinlik olarak “Yakın Çevremi Tanıyorum” etkinliği, sınıf içi etkinlik olarak da “Ailemin Büyüdüğü ve Kendi Yaşadığım Çevreyi Tanıtıyorum” etkinliği yapılmıştır. Öğrenciler ailelerinin çocukluk yıllarına ait yaşadıkları çevreyi tanıtan fotoğrafları beraber inceleyip o zamanda var olan çevre sorunları ile günümüzde var olan çevre sorunları üzerine konuşmuşlardır. Sınıfta ise ailelerinin büyüdükleri yakın çevreyi tanıtip, yaşanan çevre sorunlarını kendi yakın çevresi ve yaşadığı çevre sorunları ile karşılaştırmışlardır. 2. hafta aile katılımlı etkinlik olarak “Doğal Yerleri Öğreniyorum” sınıf içi etkinlik olarak ise “Okul Çevresinde Gezi Etkinliği” yapılmıştır. Öğrenciler aileleriyle birlikte doğal anıt ve milli parkları tanıtan afişler hazırlamış daha sonra okulda arkadaşlarına sunup sınıf panosunda sergilenmiştir. Sonrasında okul çevresinde gezi yapıp doğal çevre ve yapay çevrenin ne olduğunun fark edilmesi sağlanmıştır. 3. hafta aile katılımlı etkinlik olarak

“Evimizde Geri Dönüşüm Köşesi” etkinliği sınıf içi etkinlik olarak ise “Atıklar ile Yapay Çevre Yapıyorum” etkinliği yapılmıştır. Öğrenciler ve aileleriyle birlikte evde atık malzemeleri değerlendirerek geri dönüşüm köşeleri oluşturmuşlar ve oluşturulan geri dönüşüm kutularıyla evdeki atıkların ayrıştırılması istenmiştir. Sınıf içi etkinlik olarak öğrencilerden evden gelirken atık malzemeler getirmeleri söylenmiş ve öğrenciler gruplara ayrılarak gelen atık malzemeler ile yapay çevre tasarlamışlardır. 4. hafta aile katılımlı etkinlik olarak “Ülkemden Kirlilik Haberi” etkinliği, sınıf içi etkinlik olarak ise “En Süslü Geri Dönüşüm Kutusu” etkinliği yapılmıştır. Öğrenciler aileleri ile birlikte kirlilik ile ilgili internet haberi bulmuşlar ve sınıfta arkadaşları ile paylaşmışlardır. Sınıf içi etkinlik olarak ise öğrenciler evden getirdikleri atık malzemeler ile en süslü geri dönüşüm kutusu tasarlamışlardır. 4. haftanın sonunda aileler ve öğrenciler ile birlikte tekrar kullanılabilir malzemeler seçilerek “Sıfır Atık Pikniği” yapılmıştır.

3.5.7. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Nicel araştırmalarda geçerlik ölçme aracının olguyu doğru ölçmesi ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının ölçmek istediği olguyu olabildiğince tarafsız ve olduğu gibi gözlemleyip çözümlemesi ile sağlanır. (Kirk & L. Miller, 1986, akt. Yıldırım, Şimşek, 2021). Nitel araştırmalarda araştırmacı gerek duyduğu takdirde yeni görüşmeler yapabilir, bilgileri teyit etmek adına farklı veri toplama teknikleri kullanabilir (Yıldırım, Şimşek, 2021).

Nitel araştırmalarda geçerlilik açısından farklı stratejiler vardır. Bunlar iç geçerlik ve dış geçerliktir. *İç geçerliğin* sağlanması için araştırmacının veri toplama, verilerin analizi ve çözümlenmesi süresince tutarlı olması ve bu tutarlılığı nasıl sağladığını açıklaması gerekir. *Dış geçerlik* de ise araştırma sonucunun genele yorumlanabilir olması gerekir. Nitel araştırmalarda ise Lincoln ve Gruba (1985) iç geçerlik yerine inandırıcılık, iç güvenirlilik yerine tutarlılık, dış geçerlik yerine aktarılabilirlik ve dış güvenirlilik yerine teyit edilebilirlik kavramlarını önermektedirler (Lincoln & Guba, 1985; akt.Babadağ, 2022).

İnandırıcılık, bir araştırmada araştırma sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmalar tarafından doğrulanabilir olması gerekir. Bu yüzden bulguların nesnel bir şekilde toplanması ve araştırmacının nesnel bir yaklaşımla sonuçları ortaya koyduğuna

dair kanıtlar ortaya koyması gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 289). Araştırmacı bu araştırmada inandırıcılığı arttırmak için şunlara dikkat etmiştir:

- Araştırmanın inandırıcılığı arttırılması amacıyla; 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının Bahar döneminde veriler toplanmış, Fen Bilimleri dersinin “Canlılar Dünyasına Yolculuk” ünitesi içerisinde yer alan “Ben ve Çevrem” konusu boyunca hazırlanan aile katımlı etkinliklerin uygulaması 4 hafta sürmüştür. Gözlem sonucunda veri kaybını önlemek için araştırmacı ve öğrenciler tarafından günlükler tutulmuş, gözlemler günü gününe olduğu gibi kaydedilmiştir.
- Uygulama süresince aileler, evde aile katımlı yapılan etkinliklerle ilgili video kaydı ve fotoğraflar göndermişler, gönderilenler araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Veri toplama süresince veri çeşitlemesi yapılarak gözlem, görüşme, araştırmacı ve öğrenci günlükleri gibi nitel veri toplama araçları kullanılmıştır.
- Süreçte kullanılacak olan veri toplama araçlarının belirlenmesinde, analizlerin yorumlanmasında farklı uzman ve meslektaş teyidi sağlanmıştır. Ayrıca ailelerden de gerekli görüldüğü zamanlarda verilerin kontrolü sağlanmıştır.

Aktarılabilirlik (transfer edilebilirlik), nitel araştırmalardan sonuçların nicel araştırmalarda olduğu gibi genellemesi mümkün olmayacağından, ancak sonuçların benzer ortamlara aktarılabilirliği söz konusudur (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 294). Bu araştırmada aktarılabilirliği sağlamak için şunlar yapılmıştır:

- Katılımcıları belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.
- Veri toplama ve verilerin analizinde nesnel davranılmış ve verilerin sunumunda kanıtlara dayalı olarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Tutarlılık, nicel araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmaların tekrar edilmesi farklı yollarla sağlanabilir. Nitel araştırmalarda olay ve olgunun değişkenliğini kabul edip bunu tutarlı bir şekilde yansıtmak söz konusudur (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 293). Tutarlılığı sağlamak için bu araştırmada şunlara dikkat edilmiştir:

- Verilerin toplanmasında öğrencilerden hem yazılı ve hem sözel olarak cevaplar alınıp veriler kaydedilmiştir.
- Farklı veri araçlarından elde edilen verilerin sunumunda tutarlı olmaya dikkat edilmiştir.

Teyit edilebilirlik, yapılan bilimsel araştırmanın nesnel olması ile ilgilidir. Araştırmacı ulaştığı sonuçları, topladığı verilerle sürekli olarak teyit etmeli ve okuyucunun mantığına uygun sunmalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 295). Araştırmada teyit edilebilirliği sağlamak için şunları yapmıştır:

- Veri toplama süresi boyunca araştırmacı günlüğüne notlar alınmıştır.
- Toplanan verilerin analizinde öznel yargılardan kaçınmaya dikkat edilmiştir.
- Araştırma dahilindeki tüm veriler ve bulgular bilgisayar ve harici bellekte saklanmıştır.

3.5.8. Araştırmada Alınan Etik Önlemler

Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın genel bilgileriyle birlikte veri toplama araçlarını, gönüllü katılım formlarını ve çalışma takvimini içeren araştırma önerisi hazırlanarak Manisa Celal Bayar Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'ndan etik kurul izni alınmıştır (EK-1). Sonrasında Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın yapılmasında etik açıdan uygun olduğuna dair uygulama izni alınmıştır (EK-2). Daha sonra katılımcılara araştırmanın gönüllü olarak yapıldığı, istenilen takdirde araştırmadan ayrılacakları konusunda bilgiler verilmiş ve gönüllü katılım formları doldurulmaları istenmiştir (EK-3, EK-4). Elde edilen bilgilerin gizli tutulmasına, katılımcıları tanıtabilecek bilgiler verilmemesine, araştırmada verilerin doğru sunulmasına ve araştırma boyunca yararlanılan kaynakların kaynak olarak gösterilmesine dikkat edilmiştir.

3.5.9. Verilerin Analizi

Araştırmacı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlüğü ve öğrenci günlüğü ile toplanan verileri içerik analizi ile çözümlemiştir. İçerik analizi toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini sağlar ve önceden belli olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkmasına imkan sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 266). Ayrıca

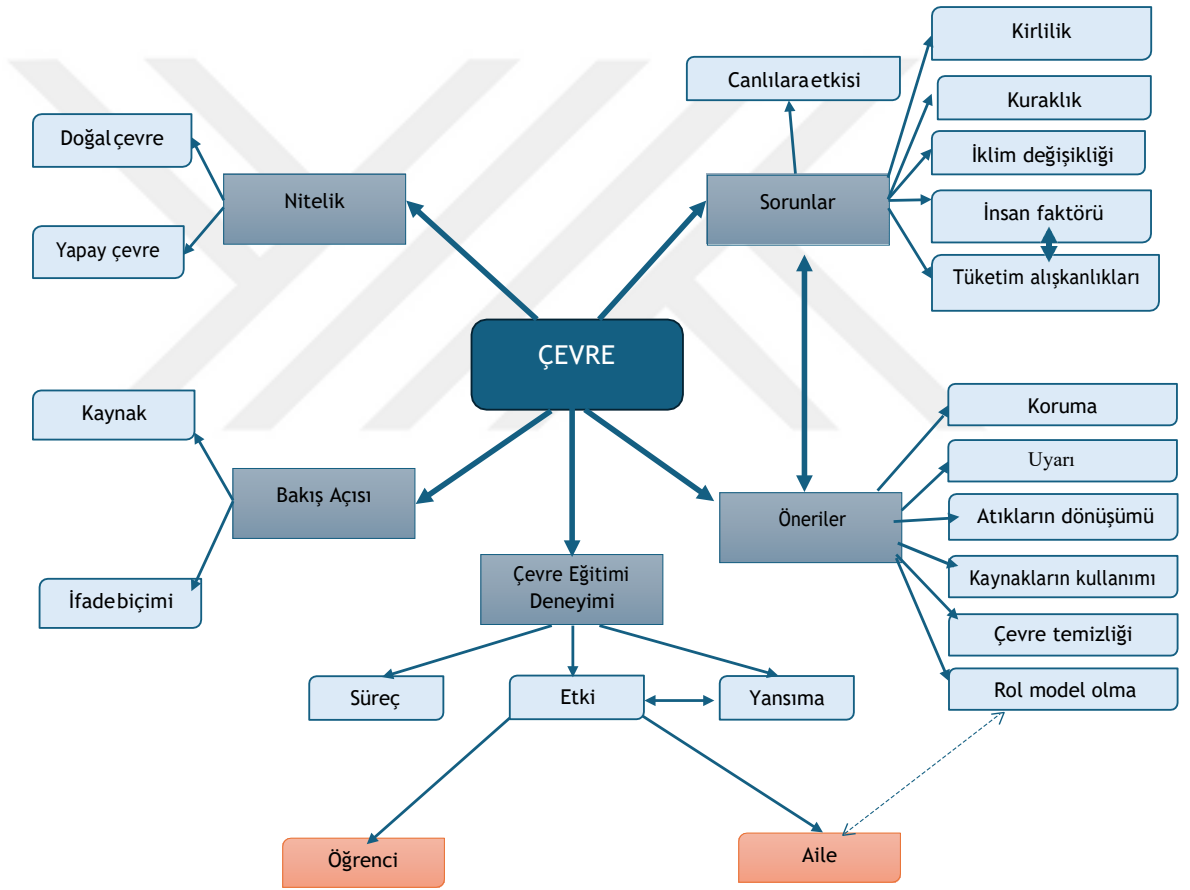
elde edilen veriler sunulurken doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Veriler başka bir araştırmacı tarafından da incelenmiş temalar, alt temalar ve kategorilerde uzlaşmaya kadar konuşmalar devam etmiştir. Uzlaşmanın sonunda araştırmanın temaları, alt temaları ve kategorileri belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumları temalar ve doğrudan alıntılar aracılığıyla sunulmuştur. Araştırmanın amacına ve alt problemlerine ilişkin elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda “Nitelik”, “Bakış Açısı”, “Sorunlar”, “Öneriler” ve “Çevre Eğitimi Deneyimi” olmak üzere beş temaya ulaşılmıştır. Elde edilen temalar ve alt temalar Şekil 5’te gösterilmiştir.

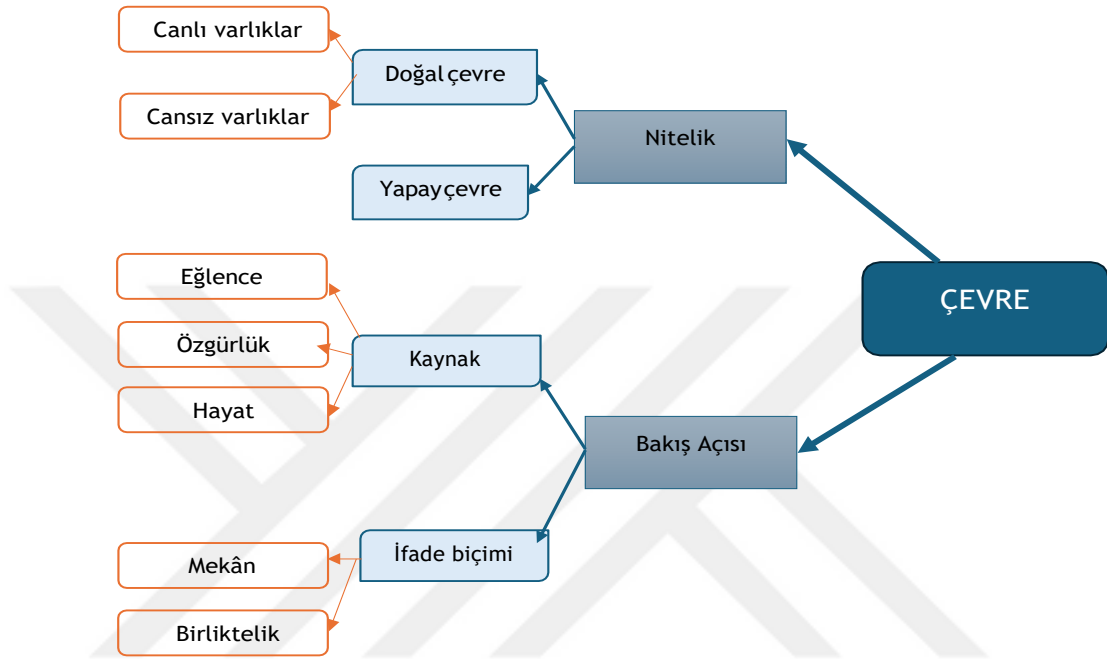

Şekil 5. Araştırmanın Verilerinden Elde Edilen Temalar ve Alt Temalar

4.1. “Katılımcılar çevreyi nasıl tanımlamaktadır?” alt problemine ilişkin bulgular:

Araştırmanın “Katılımcılar çevreyi nasıl tanımlamaktadır?” alt problemine ilişkin veriler; öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı

günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla elde edilmiştir. Yapılan analizler doğrultusunda bu probleme ilişkin “Nitelik” ve “Bakış Açısı” adlı temalara ulaşılmıştır. Şekil 6’ da katılımcıların çevreyi tanımlamalarına yönelik temalar, alt temalar ve kategoriler verilmiştir.

Şekil 6. Çevrenin Tanımına Yönelik Nitelik ve Bakış Açısı Temalarına İlişkin Bulgular

4.1.1. Nitelik temasına ilişkin bulgular

Nitelik teması kapsamında “Doğal çevre” ve “Yapay çevre” olmak üzere iki alt temaya ulaşılmıştır. “Doğal çevre” alt temasında “Canlı varlıklar” ve “Cansız varlıklar” kategorilerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin çevreyi etraflarında var olan canlı varlıklar şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Bazı öğrencilerin görüşmelerde verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

“Ağaçların meyve vermesi, çocukların oynaması, çiçeklerin açması çevre anlamına gelir bence.” (Melis)

“Çevre denilince benim aklıma uçuşan kelekler, oyun oynayan çocuklar ve ağaçlar geliyor.” (Hilal)

“Hayvanlar, ağaçlar, çiçekler...” (Sibel)

“Doğa, etraftaki hayvanlar, insanlar, ağaçlar geliyor aklıma.” (Ali)

Yapılan görüşmede Eren “Çevre bence bütün yeri doğadan oluşur. Çoğu yerde hayvanlar, insanlar çoğu yerde dağlar, göller olur. Bu köyün arkasında var mesela.” cevabını vermiştir. Bu kapsamda Eren’in canlı varlıkların yanı sıra cansız varlıkları çevre tanımı kapsamında ele aldığı görülmüştür.

Kelime ilişkilendirme testi analiz edildiğinde öğrencilerin çevre kelimesini en fazla canlı varlıklar ve yapay çevre olarak tanımladıkları bulgusu elde edilmiştir. Canlı varlıklar kapsamında çevre kavramını “ağaç, hayvan, kelebek, çocuk ve çiçek” kavramları ile ilişkilendirmişlerdir. Kelime ilişkilendirme testinde öğrencilerin cansız varlıklar kapsamında ise “göller, dağlar, dereler” gibi kavramları kullandıkları görülmüştür. Ailelerin doldurdukları KİT’te ise çevrenin doğal çevre kapsamında canlı varlıklarla ilişkilendirildiği, bu kapsamda “ağaç, orman, hayvanlar, çiçekler, yeşillik, doğa” gibi kavramları kullandıkları görülmüştür.

Öğrencilerin çevre ile ilgili yaptıkları resimler de çevre tanımlarının ortaya çıkarılmasına katkı sağlamıştır. Resim 1 ve Resim 2 sırasıyla Melis ve Hilal’ e aittir. Öğrenciler “çevre” kelimesini KİT’te “oyun oynayan çocuklar, uçuşan kelebekler, çiçekler, ağaçlar” olarak tanımlamışlar ve resimlerinde de söylediklerini çizmişlerdir. Yapılan görüşmede Melis “Çevre deyince aklıma hayvanlar, çocuklar, güneş, doğanın temiz olması, ağaçların meyve vermesi geliyor aklıma.” cevabını vermiştir. Öğrenciler yakın çevresinde gördükleri çevreyi çizerek çevre tanımını yapmışlar ve çevrenin içerisinde yer alan canlı varlıklara yer vermişlerdir.

Resim 1. Melis’in Çizmiş Olduğu Resim

Resim 2. Hilal’in Çizmiş Olduğu Resim

Aşağıda yer alan Resim 3 ve Resim 4 sırasıyla Erva ve Sibel’e aittir. Öğrenciler ortak olarak hayvanlar, ağaçlar çizerek doğada gördükleri nesnelerle çevreyi tanımlamışlardır.

Resim 3. Erva'nın Çizmiş Olduğu Resim

Resim 4. Sibel'in Çizmiş Olduğu Resim

Erva KİT'te verdiği cevapta çevreyi “ağaçlar, hayvanlar, orman, çimenler, piknik, eğlenmek” olarak tanımlamış ve yapılan bireysel görüşmede de “Çevre deyince orman, doğa, çiçekler, kelebekler, piknik, ağaç dikmek, çimenlere oturmak geliyor.” cevabını vermiştir. Öğrencinin doğal çevrenin içerisinde yer alan canlı varlıklara vurgu yaptığı görülmüştür.

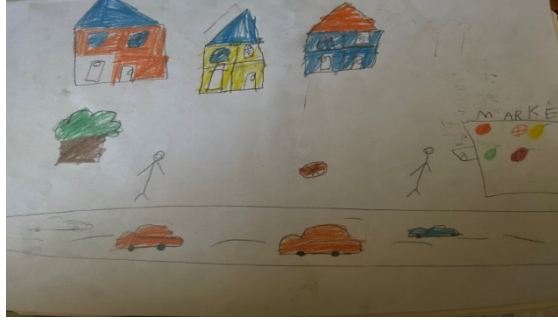
Sibel KİT'te verdiği cevapta çevreyi “hayvanlar, ağaçlar, çiçekler, insanlar, kelebekler” olarak tanımlamış ve görüşmede ise “Çevre deyince ağaçlar geliyor; çiçekler geliyor; hayvanlar geliyor aklıma.” cevabını vermiştir. Sibel de çevreyi doğal çevrenin içerisinde yer alan canlı varlıklar olarak tanımlamıştır.

Resim 5. Zeynep'in Çizmiş Olduğu Resim

Resim 5'te Zeynep'in çevreye ilişkin çizmiş olduğu resim yer almaktadır. Zeynep bireysel görüşmede çevre sorulduğunda “Ağaçlar, topraklar, çiçekler geliyor aklıma, ormanlar, evler geliyor” cevabını vermiştir. Genel olarak doğal çevreden ve canlı

varlıklardan bahsetmiştir. Çizdiği resimde ve bireysel görüşmede verdiği cevap örtüşmektedir.

Resim 6. Eren'in Çizmiş Olduğu Resim

Resim 6'da Eren'in çevreye ilişkin çizmiş olduğu resim yer almaktadır. Eren çizdiği resimde doğal çevrenin yanı sıra yapay çevreye ilişkin unsurlara da yer vermiş ve arabalar, yol, market ve evler çizerek çevreyi tanımlamıştır. Çevre denilince yakın çevresinde bulunan yapay çevreden bahsetmiş ve KİT' te "doğa, hayvanlar, insanlar" cevabının yanında, "özgürlük, hayat, dağlar, dereler, göller, evler" gibi doğal unsurlara ve olumlu ifadelere yer vermiştir. Öğrenci çevre deyince doğal unsurlardan bahsederken, çizdiği resimde yapay çevreyi vurgulamıştır.

Öğrenciler ile yapılan görüşmeler ile çizdiği resimler incelendiğinde çevre tanımını en çok doğal çevre ve canlı varlıklar üzerine yaptıkları ortaya çıkmış, fakat KİT'e verilen cevaplara bakıldığında çevre tanımını canlı varlıklardan sonra yapay çevre olarak tanımladıkları görülmüştür. Öğrenciler tarafından doldurulan KİT'te ev, okul, park, durak, bank, trafik, araba, otobüs, dükkan ve piknik alanı ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür. Zeynep KİT'te verdiği cevapta "okul, park, bank" gibi yapay çevre unsurları ile çevreyi tanımlamıştır. Benzer şekilde aileler tarafından doldurulan KİT'te aileler çevreyi "ev, okul" gibi yapay çevreye ilişkin kavramlarla ilişkilendirmişlerdir.

4.1.2. Bakış açısı temasına ilişkin bulgular

Bakış açısı teması kapsamında "Kaynak" ve "İfade biçimi" olmak üzere iki alt temaya ulaşılmıştır. "Kaynak" alt teması kapsamında katılımcıların çevreyi eğlence, özgürlük ve hayat kaynağı olarak gördükleri; "İfade biçimi" kapsamında ise çevreyi yaşamın, mekânın ve birlikteliğin ifadesi olarak tanımladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

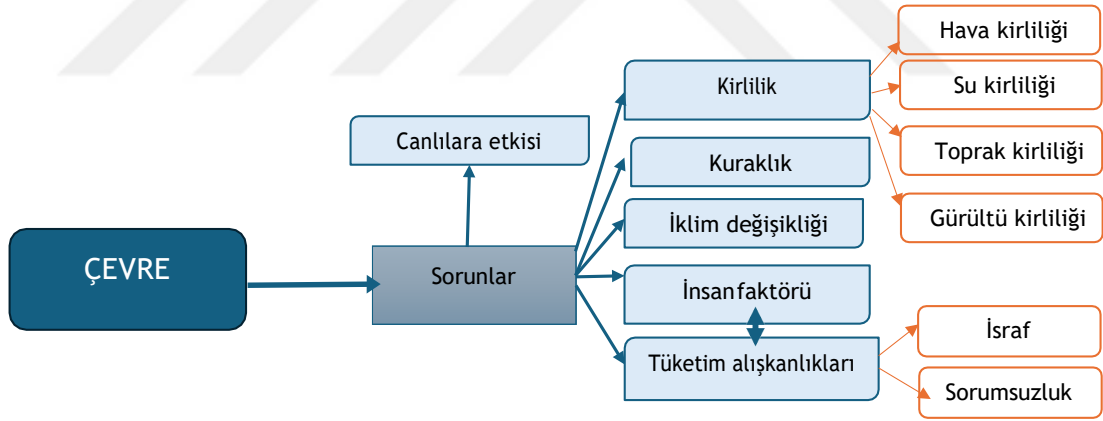
Kelime ilişkilendirme testinde öğrenciler çevre kavramını özgürlük, hayat ve eğlenmek ifadeleri ile ilişkilendirmişlerdir. Benzer şekilde KİT'te aileler de çevreyi eğlence ve "yaşam, oksijen, zaman" gibi yaşama ilişkin kavramlara

ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca KİT’te ailelerin çevre ile ilişkili olarak “manzara” gibi mekâna ilişkin kavramlara, “aile, insan, toplum, birlik, diyalog, fikir” gibi birlikteliğe ilişkin kavramlara yer verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak katılımcıların çevreyi doğal ve yapay çevre olarak sınıflandırdıkları, çevreyi eğlence, özgürlük ve hayatın kaynağı olarak nitelendirdikleri ve mekanın ve birlikteliğin ifadesi olarak tanımladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

4.2.“Katılımcılara göre çevre sorunları nelerdir?” alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Katılımcılara göre çevre sorunları nelerdir?” alt problemine ilişkin veriler; öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla elde edilmiştir. Yapılan analizler doğrultusunda bu probleme ilişkin “Sorunlar” adlı temaya ulaşılmıştır. Şekil 7’ de çevre sorunları ile ulaşılan temalar, alt temalar ve kategoriler verilmiştir.

Şekil 7. Sorunlar Temasına İlişkin Bulgular

4.2.1. Sorunlar temasına ilişkin bulgular

Sorunlar teması kapsamında “Kirlilik”, “Kuraklık”, “İklim değişikliği”, “İnsan faktörü”, “Tüketim alışkanlıkları” ve “Canlılara etkisi” olmak üzere 6 alt temaya ulaşılmıştır. Tüm bu temaların merkezinde insan faktörü yer almaktadır. Nitekim katılımcılar çevre sorunlarının insanların çevreye yönelik olumsuz davranışlarından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda Hilal insanların çevreyi kirleterek çevre sorunlarına yol açtıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“İnsanların yerlere çöp atıp dünyaya zarar vermesi...” (Hilal)

Benzer şekilde aileler de çevre sorunlarının meydana gelmesinde insan faktörünün önemli bir rol oynadığının altını çizmişlerdir. Hatice hanımın şu sözleri bu durumu destekler niteliktedir:

“Toplum sorunları, insanlarla olan sorunlar, insanların ortama verdiği zararlar... Çevre sorunları, toplumda yaşayan insanların sorumsuz davranması sonucu oluşuyor. İnsanlar bilinçli olmalı ve empati kurmalılar.” (Hatice hanım)

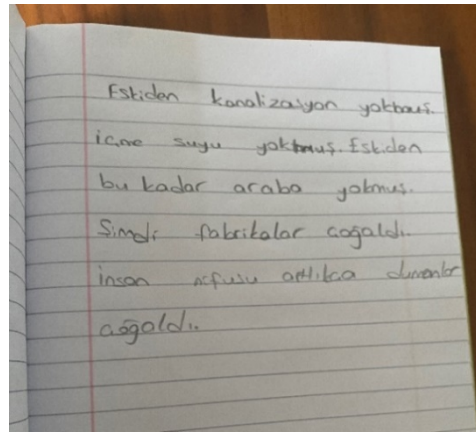
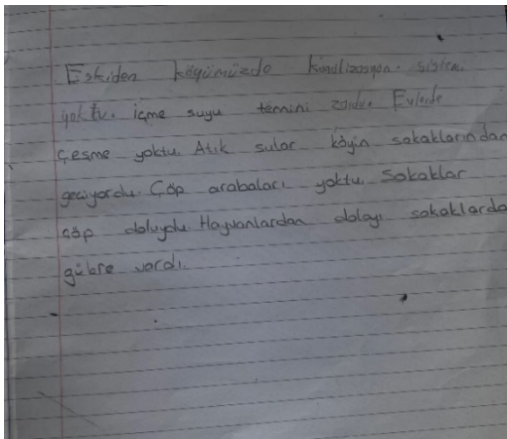
“Kirlilik” alt temasında “Hava kirliliği”, “Su kirliliği”, “Toprak kirliliği” ve “Gürültü kirliliği” kategorilerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilere göre en önemli çevre sorununun kirlilik olduğu ortaya çıkmıştır. Bazı öğrencilerin verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

“Çevre deyince kirlilik geliyor aklıma. (...) Bazı insanlar çöplerini geri dönüşüme atmak yerine yere atıyorlar işte bu yüzden çevremizde sorunlar oluyor.” (İbrahim)

“Çoğu insan piknikler için doğal alana gittiği için her yere çöp atıyorlar. Zamanla hava da kirleniyor. (...)” (Eren)

“İnsanlar hep yere çöp atıklar atıyor.” (Melis)

Verilen cevaplar öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunların farkında olduklarını, özellikle çevreye atılan çöpleri çevre sorunları ile doğrudan ilişkilendirdiklerini ve bu noktada insanların davranışlarının etkisinin bilincinde olduklarını göstermektedir.

Görsel 2. Ailelerin çocukluk yıllarında yaşadığı çevre sorunlarının öğrenci günlüklerine yansımaları

Görsel 2’de sırasıyla Ali ve Sibel’in ailelerinin çocukluk yıllarında yaşadıkları çevre sorunlarının öğrencilerin günlüklerine yansımaları görülmektedir. Ali öğrenci günlüğünde, ailesinin çocukluk yıllarında içme suyu bulmanın zor olması, kanalizasyon sisteminin olmaması, atık suların sokaklarda olması, biriken çöplerin toplanmaması ve hayvanlardan dolayı sokaklardan hayvan gübrelerinin olması gibi çevre sorunları yaşadığından bahsetmiştir. Sibel ise günlüğüne eskiden kanalizasyonun olmadığını, içme suyu bulmanın zor olduğunu yazmıştır. Aynı zamanda eskiden arabaların çok olmadığından ama şimdi fabrikaların arttığından ve nüfus çoğaldıkça havanın da kirlendiğinden bahsetmiştir.

Geçmiş yıllarda yaşanan çevre sorunlarına ilişkin ders sırasında araştırmacı ile öğrenciler arasında geçen konuşmadan bir kesit aşağıda verilmiştir:

Araştırmacı: Eskiden de çevrede çöp sorunu olacağını tahmin etmiş miydiniz?

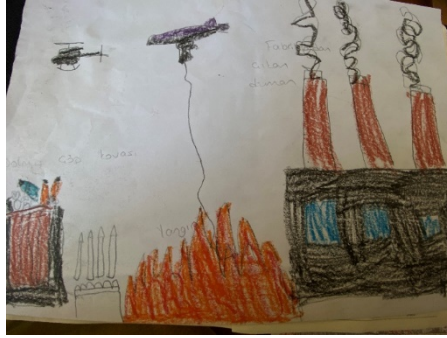
Erva: Öğretmenim eskiden çöp konteynırları filan yokmuş, insanlar çöplerini yere atıyormuş. Bazı zamanlarda insanlar, eski çuvallara bu çöpleri dolduruyormuş ve traktörlerle çöp toplama yerleri varmış oraya götürüyorlarmış.

Ali: Sadece çöp değil ki öğretmenim. Kanalizasyon olmadığı için atık sular doğayı kirletiyormuş.

Eren: Evet öğretmenim. O zamanlarda kanalizasyon yokmuş. Bir de insanlar yine çöplerini atıyormuş yere. Çünkü çöp kovaları gibi, çöp arabaları gibi şeyler yokmuş. (Gözlem notu, 05/05/2023)

Öğrencilerin ifadeleri toprak kirliliği ve su kirliliğine ilişkin farkındalıklarını yansıtmaktadır. Katılımcıların özellikle toprak ve su kirliliğine yol açan atık pillerin çevreye ve canlılara verdiği zararların bilincinde oldukları görülmektedir. Selda hanım pillerin doğaya verdiği zararları ve bu konuda çocuğunun davranışlarını şu şekilde açıklamıştır: *“Doğa canlıların yaşamı ve kirletince onlara da zarar veriyoruz. Doğa bizim de yaşamımız. Mesela bir pil attığımızda yüzyıllar sonraya gidiyormuş kalıntısı, ben duyunca çok şaşırmıştım... Ben çocuğuma pil topla dediğim zaman pilleri topluyor, komşulardan da istiyor, pillerinizi varsa ben alırım diyor.”*. Benzer doğrultuda

Feride hanımın “Çevre bozulunca hayvanların yaşaması da zorlaşıyor, görüyorum tarlada bazen pil aynı şekilde kalabiliyor.” sözleri de bu soruna işaret etmektedir.

Resim 7. Ali'nin Çizmiş Olduğu Resim

Resim 7’de Ali çevreyi orman yangınlarını, fabrika bacalarından çıkan dumanları ve dolmuş çöp kovaları olarak çizmiştir. Ali katık atık sorununun su kirliliğine, egzoz dumanlarının hava kirliliğine yol açtığını ve bunun da canlılara etkisini “Arabalar benzin yakıyor, havayı kirletiyor...Fabrikadan çıkan dumanlar havayı kirletiyor, sonra da sular kirleniyor, zehirli atıklar atılıyor denize ve balıklar zehirleniyor.” sözleriyle ifade etmiştir.

Katılımcılar kuraklık ve iklim değişikliğinin çevre sorunları arasında yer aldığını ve bu sorunların canlıları olumsuz yönde etkilediklerini vurgulamışlardır. Eren bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır:

“Çevre sorunları çoğu zaman kuraklık, toprak, su hava kirliliği oluyor... Zamanla hava da kirleniyor, kuraklık oluşuyor ve bu yüzden hayvanlar ölüyor. Bir iki gün ya da hafta sonra ölüyorlar, kuraklık yüzünden iklim değişikliği oluyor.” (Eren)

“Tüketim alışkanlıkları” alt temasından “İsraf” ve “Sorumsuzluk” kategorilerine ulaşılmıştır. Hatice hanım bireysel görüşmede çevre sorunu olarak sorumsuzluğu şu cümleler ile dile getirmiştir: “Çevre sorunları, toplumda yaşayan insanların sorumsuz davranması sonucu oluşuyor; insanlar bilinçli olmalı ve empati kurmalılar.” cevabını vermiştir. Selda hanım ise bireysel görüşmede “...Biz bir de çok alıyoruz, tüketim de çok fazla israf ediyoruz, ben eşyalara bakınca fark ediyorum mesela almasam da olurmuş diyorum...” sözleriyle israfa ve insanların tüketim alışkanlıklarını değiştirmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Katılımcılar çevre sorunlarının yalnızca insanların değil tüm canlıların yaşamını olumsuz etkilediğinin bilincindedir. Görüşmelerde öğrenciler çevre sorunlarının hayvanlar üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsetmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin görüşmelerde verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir:

“(...) Kuraklık oluşuyor ve bu yüzden hayvanlar ölüyor. Bir iki gün ya da hafta sonra ölüyorlar (...)” (Eren)

“(...) Zehirli atıklar atılıyor denize ve balıklar zehirleniyor.” (Ali)

Aile katımlı etkinlikler kapsamında 4. hafta öğrencilerin çevre sorunlarına ilişkin haberleri araştırmaları istenmiştir. Bu etkinlik kapsamında öğrencilerin çevre sorunlarının canlılar üzerindeki etkilerine ilişkin düşüncelerinin öğrenci günlüklerine yansımaları aşağıdaki gibi olmuştur:

“Yere atılan çöpler canlıları çok olumsuz etkiliyor.” (Melis, öğrenci günlüğü)

“Çöpleri yere attıkları için hayvanlar hasta olup yaşamını yitiriyor.” (Erva, öğrenci günlüğü)

Benzer doğrultuda aileler orman, tarla gibi ortamların insan eliyle zarar gördüğünü, dolayısıyla bu ortamlarda yer alan canlıların da zarardan etkilendiği düşünmektedirler. Ayrıca öğrenciler gibi aileler de çevre sorunlarından en fazla hayvanların etkilendiği ifade etmişlerdir. Bu kapsamda verilen bazı cevaplar ise şu şekildedir:

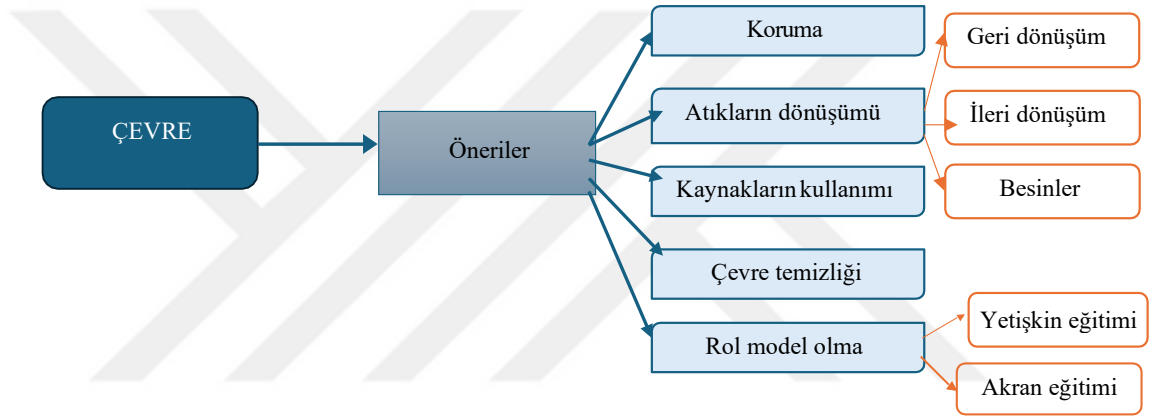
“Ormana piknik yapmaya gidildiğinde bırakılan çöpler hayvanlar tarafından yenilebilir ve onlara zarar verebilir. Ya da ormanda yakılan ateş, orman yangınına sebep olabilir, canlılar yanabilir.” cevabını vermiştir. (Hatice hanım)

“Çevre bozulunca hayvanların yaşaması da zorlaşıyor, görüyorum tarlada bazen pil aynı şekilde kalabiliyor. Çevre temiz olursa canlılar da rahat eder. Bir gün komşumuzun hayvanları var, hayvan yerdeki plastikleri yemiş ve ameliyat ettiler hayvanı. Yani çöpler herkese zarar veriyor.” (Feride hanım)

Sonuç olarak öğrencilerin ve ailelerin çevre sorunlarından en fazla kirlilik konusuna vurgu yaptıkları, bu sorunlardan canlılar arasında en çok hayvanların etkilendiğini düşündükleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların çevre sorunlarında insan faktörünün olumsuz etkisinin bilincinde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

4.3.“Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?” alt problemine ilişkin bulgular:

Araştırmanın “Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ne tür öneriler sunmaktadırlar?” alt problemine ilişkin veriler; öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla elde edilmiştir. Yapılan analizler doğrultusunda bu probleme ilişkin “Öneriler” adlı temaya ulaşılmıştır. Şekil 8’de çevre sorunlarının önlenmesine yönelik önerilerden ulaşılan temalar, alt temalar ve kategoriler verilmiştir.

Şekil 8. Öneriler Temasına İlişkin Bulgular

4.3.1. Öneriler temasına ilişkin bulgular

Öneriler teması kapsamında “Koruma”, “Uyarı”, “Atıkların dönüşümü”, “Kaynakların kullanımı”, “Çevre temizliği” ve “Rol model olma” olmak üzere altı alt temaya ulaşılmıştır.

Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesinde çevrenin korunması gerekliliğinin önemle altını çizmişlerdir. Bu kapsamda aileler tüm insanlara sorumluluk düştüğünü, eğitimin önemli olduğunu ve bu konuda gerekli yaptırımların uygulanması gerektiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Bulunduğumuz yeri temiz bırakmalıyız. Herkesin duyarlı olması lazım.”
(Fahriye hanım)

“Kesilen ağaçların yerine yenisini dikmeli ve kağıt, kağıt havlu, ıslak mendil vb. kullanımını azaltmalıyız. Naylon poşeti azaltmalıyız.” (Hatice hanım)

“Yere atılan her çöp, doğaya atılan her atık, geleceğimize bir yara, bir suç. Merhametli bireyler, eğitilmiş nesiller yetiştirilmeli. (...)” (Selda hanım)

“İnsanlar dışarıda yedikleri ambalajlı yiyecekleri yere atıyor bazıları. Örneğin cezalandırabiliriz bir şekilde.” (Fatma hanım)

Katılımcılar çevre sorunlarının önlenmesinde insanların çevreye yönelik olumsuz davranışları konusunda yazılı ya da sözlü olarak uyarılması gerektiğini düşünmektedirler. Buna yönelik Zeynep’in önerisi şu şekildedir:

“Çevre sorunları ile ilgili şunları düşünüyorum, bir yerde çevre sorunları olsaydı şunları yapardım: Mesela çevre kirliliği olsaydı etrafa tabela koyup üzerine “Yerdeki çöpleri toplayın, yerlere çöp atmayın!” yazardım.” (Zeynep)

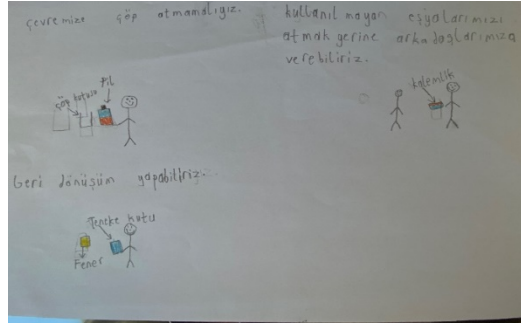
Yapılan etkinlikler sonucunda Selda hanım çocuğunun çevre sorunlarını önlemek için kendilerine uyarıda bulunduğunu ve yönlendirdiğini şu sözlerle dile getirmiştir: “*Bizi uyarıp çevre konusunda şöyle yapalım diye yönlendiriyor.*” Fatma hanım ise “Çöp atarlara çok kızar oldu.” sözü ile çocuğunun çevre sorunlarını önlemede çevreye zarar verenleri uyardığını belirtmiştir.

Katılımcıların çevre sorunlarını önlemek için sundukları önerilerden biri olan “Atıkların dönüşümü” alt teması kapsamında “Geri dönüşüm”, “İleri dönüşüm” ve “Besinler” kategorilerine ulaşılmıştır. Öğrenciler çevre sorunlarının önlenmesi kapsamında geri dönüşümün ve tekrar kullanılabilir ürünler kullanmanın önemini vurgulamışlardır. Ayrıca atık malzemelerin ileri dönüşüm kapsamında tekrar kullanılabilir materyallere dönüştürülmesinin çevre sorunlarının önlenmesine katkı sağladığını düşünmektedirler. Bu bağlamda bazı öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Geri dönüşüme önem vererek tekrar kullanılabilir ürünler tercih edilebilir.” (Hilal)

“Kırık olan zeytin kasalarını atmak yerine marul, maydanoz ekiyorum. (...) Artan yiyecekleri hayvanlara veriyorum.” (Erva)

“Ben atık kağıtları biriktiriyorum. Boş şişelerden oyuncak yapıyorum. Artan yiyecekleri tavuklara veriyoruz. Babam işe giderken plastik kaplara yiyecek koyuyor. Büyük yoğurt kovaları ile zeytin topluyoruz.” (Ali)

Resim 8. İbrahim'in Çizmiş Olduğu Resim

Resim 8' de İbrahim'in "çevre" ile ilgili çizdiği resim yer almaktadır. Bu çalışmasında İbrahim geri dönüşüm konusunda bitmiş teneke kutularından mumluk yapıp aydınlatma amaçlı kullanılabileceği ya da kullanılmayan eşyaların başkalarıyla paylaşılabilceği şeklinde önerilerini ve çevreye çöp atılmaması gerektiğini hem çizerek hem de yazarak belirtmiştir. Öğrenci çizdiği resimde çevre kirliliğini azaltmak için geri dönüşüme önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Benzer doğrultuda kendisiyle yapılan bireysel görüşmede de geri dönüşüm yanı sıra besin atıklarının da değerlendirilmesi gerektiğine şu sözleriyle vurgu yapmıştır: "(...) Yarım kalmış sütü kedilere veriyorum. Aynı zamanda biz eşyaları geri dönüştürebiliriz. Mesela su şişesi kabını ya da yoğurt kaplarından kedi ve köpekler için su koyabiliriz. Biz artan yiyecekleri hayvanlara veriyoruz. Plastik kaplarla da tarlaya giderken yemek götürüyoruz. Atmıyoruz" cevabını vermiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda aileler de "Atıkların dönüşümü" kapsamında geri dönüşüm, ileri dönüşüm ve artan besinlerin değerlendirilmesi konularına yönelik görüş bildirmişlerdir. Ailelerin geri dönüşüme ilişkin görüş ve önerileri şu şekildedir:

"Kağıt, cam, plastik vb. malzemelerin geri dönüşümünü sağlamalıyız." (Hatice hanım)

"İlk başta plastik şeyleri azaltmak, sonra her yere cam atık kutusu bulundurmak, yani geri dönüşüm kutusu gibi." (Sevim hanım)

"Daha fazla geri dönüşüm kutuları olmalı. Çöplerin ayrıştırılması, insanların bilinçlendirilmesi gerekli. (...)" (Selda hanım)

"Atıkları ayrıştırınız, naylon poşet kullanımını azaltın." (Emine hanım)

“(…) Piller toplanmalı, plastikler geri dönüştürülmeli.” (Feride hanım)”

“(…) Mesela benim çocuğum bitmiş pilleri okula getiriyor, dönüşüm için. Biz de kullanılmayan plastikleri atmayız hurdacıya verimiz. Onları geri dönüşüme gönderir.” (Fatma hanım)

Aileler de öğrenciler gibi atık malzemelerin ileri dönüşüm kapsamında tekrar kullanılabilir materyallere dönüştürülmesinin çevre sorunlarının önlenmesine katkı sağladığını düşünmektedirler. Aileler kendi hayatlarında gerçekleştirdikleri ileri dönüşüm örneklerini araştırmacıyla paylaşmışlardır. Bu kapsamda verdikleri örnekler aşağıda yer almaktadır:

(…) Ben eski kumaşlardan sofa bezi yapıyorum.” (Hatice hanım)

“Çuvalları zeytin koymak için, eşya koymak için saklarım.” (Emine hanım)

“Atıkları biriktirerek doğayı kirletmemiş oluruz. Mesela atık yağları biriktiriyorum, daha sonra onlar sabun yapımında kullanılıyor.” (Fahriye hanım)

Aileler artan besinlerin çöpe atılması yerine hayvanlara verilmesi gerektiğine ilişkin kendi hayatlarından örnekleri ve önerilerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Ben kalan yiyecekleri kedilere veririm.” (Emine hanım)

“Artan yiyecekleri tavuklara veriyorum.” (Hatice hanım)

“Çöpteki ekmekleri alıp hayvanlara veririm.” (İlknur hanım)

“(…) Artan yiyecekler hayvanlara verilmeli.” (Feride hanım)”

“Kalan yiyecekler sokak hayvanlarına verilebilir.” (Fahriye hanım)

“Kaynakların kullanımı” alt teması kapsamında katılımcılar çevre sorunlarını önlemek için sundukları önerilerde özellikle suyun ve elektriğin tasarruflu kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca tek kullanımlık ürünlerin yerine tekrar kullanılabilen ürünlerin tercih edilmesini öneri olarak sunmuşlardır. Bazı öğrencilerin verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

“Çoğu insan diş fırçalarken ya da el yıkarken boş boş suyu akıtıyor. Dişini fırçalarken su hazır olsun diye açık bırakılıyor o zaman bayağı su gidiyor.

Temiz sular boşuna akmamalı. O sular hayvanlara ve ağaçlara verilebilir. Bence suyu gereksiz harcamak kötü bir durum. (...)" (Eren)

"Kaynakları boşa kullanmıyorum. Elektriği boşa harcamıyorum. Suyu da açık bırakmıyorum." (Sibel)

"Çok fazla ışık kullanmıyorum. Suları boşa akıtmıyorum." (Erva)

"Tekrar kullanılabilir ürünler tercih edilebilir." (Hilal)

Ailelerle yapılan görüşmeler sonucunda suyun ve elektriğin tasarruflu kullanılması ile çevre sorunlarının önlenebileceğini bulgusuna ulaşılmıştır. Aileler kaynakların dikkatli ve tasarruflu kullanılması gerektiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"(...) Ben çamaşırları biriktirip atarım, elektrik ve sudan tasarruf sağlarım." (İlknur hanım)

"Suyu ve elektriği çok dikkatli kullanmalıyız." (Hatice hanım)

"(...) Diş fırçalarken sulara dikkat edilmeli, elektriği tasarruflu kullanmalıyız." (Selda hanım)

"Gereksiz ışıklar kapatılmalı, abdest alırken su açık kalmamalı." (Fatma hanım)

"Su ve elektrik verimli kullanılmalı." (Sevim hanım)

"Suları açık bırakmayın." (Emine hanım)

"Çevre temizliği" alt teması kapsamında çevre sorunlarını önlemek için çevrenin temiz tutulması ve yerlere çöp atılmaması gerektiğini bulgusuna ulaşılmıştır. Nitekim ailelerin KİT'te çevrenin korunması ile çevre temizliği ve geri dönüşüm kavramlarını ilişkilendirdikleri görülmektedir. Yapılan görüşmelerde ise çevre temizliğine ilişkin bazı katılımcıların verdikleri cevaplar şu şekildedir:

"Yerlere çöp atmamalıyız, çevrenin temiz olması gerekir. Ben çevreye çöp atmıyorum. (...)" (İbrahim)

"Yerlere çöp atmasak, doğayı kirletmesek, çevrede daha temiz yaşam alanları olur. Hayvanların da daha temiz bir doğada yaşamasını isterdim." (Feride hanım)

“Yerlere çöp atmayarak doğayı koruyabiliriz. (...)” (İlknur hanım)

“Rol model olma” alt teması kapsamında çevre sorunlarını önlemek için özellikle yetişkinlerin çocuklara örnek olması, akranların birbirini etkileyebildiği için akranların da rol model olması gerektiği, ailelerin önemli bir rol oynadığı ve insanların birlikte hareket etmesi gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. KİT’te aileler toplumsal süreçte çevre sorunlarının çözümünü birlik olma kavramı ile ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca yapılan bireysel görüşmede Selda hanım çocuklara örnek oldukları ve bu süreçte bireyin önce kendisini değiştirmesi gerektiği yönündeki düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

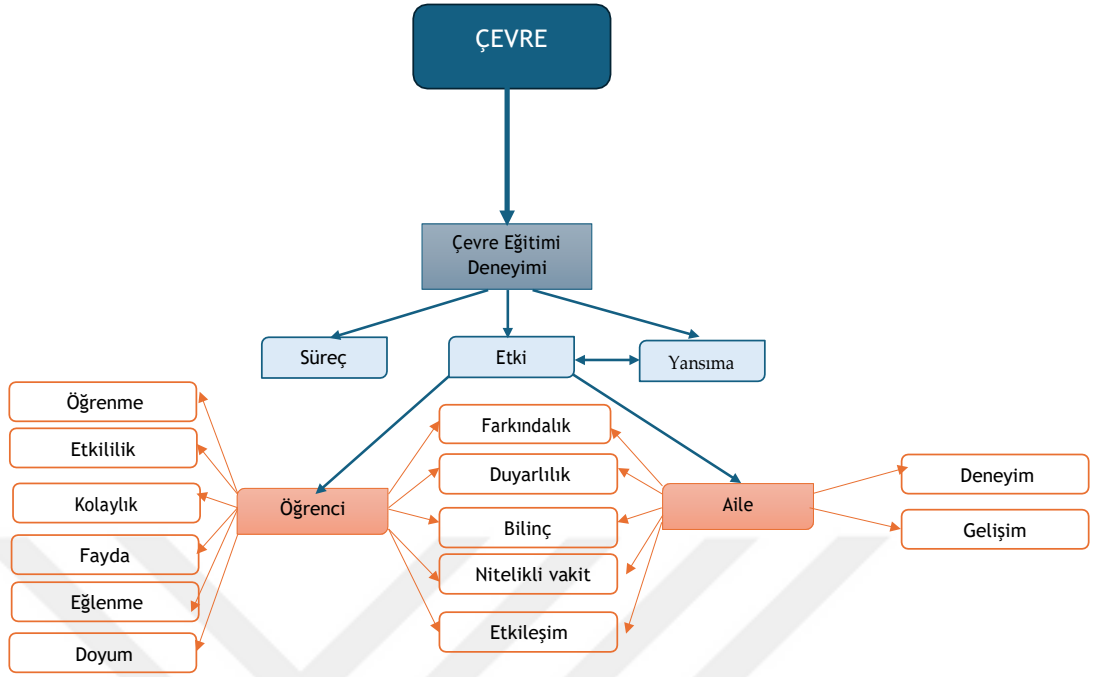
“Mesela çocuklar bizden çok etkileniyorlar... Ben ne yapıyorum, en fazla çocuklara örnek olmaya çalışıyorum da. Ama insanın en büyük şeyi kendisi. Kendimi değiştirmeye çalışıyorum. Kendini değiştiremeyen çevresini de değiştiremez. (...) Bizler bir örneğiz. Evlatlarımız bizlerin yapmış olduğu her davranışı gözlemleyip izlemekte. Onlara iyi örnek olmak için bilinçlenmeliyiz.” (Selda hanım)

Melis ise akranların birbirini etkilediğini şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Öğretmenim biz dün ailemle köyde bir yere pikniğe gittik. Orada her yerde çöp vardı. Biz de kardeşim ile çöp poşeti aldık ve çöpleri topladık.”*

Sonuç olarak katılımcılar çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, atıkların dönüşümü ve kaynakların tasarruflu kullanılması gerektiğine ilişkin öneriler sunmuşlardır. Bu kapsamda toplumdaki bireylerin birlikte hareket etmeleri gerektiği ve yetişkinlerin çocuklara rol model olması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır.

4.4. “Katılımcılar aile katılımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?” alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Katılımcılar aile katılımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?” alt problemine ilişkin veriler; öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Yapılan analizler doğrultusunda bu probleme ilişkin “Çevre Eğitimi Deneyimi” adlı temaya ulaşılmıştır. Şekil 9’da katılımcıların çevre eğitimi deneyimi ile ilgili veriler, ulaşılan temalar, alt temalar, kategoriler ve kodlar ile birlikte verilmiştir.

Şekil 9. Çevre Eğitimi Deneyimi Temasına İlişkin Bulgular

4.4.1. Çevre eğitimi deneyimi temasına ilişkin bulgular

“Çevre eğitimi deneyimi” teması kapsamında “Süreç”, “Etki” ve “Yansımaya” olmak üzere 3 alt temaya ulaşılmıştır. Bu tema altında çevre eğitimi deneyimi sürecine, çevre eğitimi deneyiminin katılımcılar üzerindeki etkilerine ve hayata yönelik yansımalarına ilişkin örneklerle yer verilecektir.

4.4.1.1. Süreç alt temasına ilişkin bulgular

“Süreç” alt temasında araştırma kapsamında aile katılımlı etkinliklerin neler olduğu ve nasıl yapıldığına ilişkin bulgular sunulmuştur:

Aile katılımlı etkinlikler kapsamında 1. hafta “Aileni Dinle” etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlik ile öğrenciler Fen Bilimleri dersi kapsamında “Yakın Çevremizi Tanıyalım” konusundan yola çıkarak ailesinin yaşadığı, büyüdüğü park, okul ve bahçe gibi çevreyi tanıtan çocukluk anılarını dinlemişler ve yaşadıkları çevreyi tanıtan eski fotoğrafları incelemişlerdir. Ailelerin çocukluk yıllarındaki çevre sorunları ile şimdiki zamandaki çevre sorunlarını karşılaştırmaları istenmiş ve çevre sorunlarının sebepleri sorulmuştur. Öğrencilerden sınıf içi etkinlik olarak ailelerinin yaşadıkları çevreyi tanıtan fotoğrafları arkadaşlarına tanıtmaları ve o zamanlarda yaşanan çevre sorunlarını anlatmaları istenmiştir. Bu etkinlikle öğrencilerin

yaşadıkları çevreyi tanımaları ve çevre temizliğine dikkat edilmesi gerektiğini anlamaları amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu etkinlik kapsamında yaşadıkları çevreyi tanıırken ailelerinin de büyüdüğü çevrede eskiden neler olduğu, şimdi nelerin değiştiği ve yaşanan çevre sorunlarında değişim ya da çevre duyarlılık konusunda gelişme olup olmadığı öğrencilere fark ettirilmeye çalışılmıştır.

Aile katılımlı etkinlikler kapsamında 2. hafta öğrencilerin aileleriyle birlikte doğal anıt ve milli parkları tanıtan afişler hazırlamaları istenmiştir. Hazırlanan afişler okulda arkadaşlarına sunulmuş ve panoda sergilenmiştir. Görsel 3’ te öğrencilerin hazırlamış olduğu afişlerden örnekler yer almaktadır.

Görsel 3. Doğal anıt ve milli parklar ile ilgili pano çalışması

Görsel 3’te öğrenciler fon kartonu ile hazırlamış oldukları ülkemizde var olan doğal anıt ve milli parklardan “Damlataş Mağarası, Manavgat Şelalesi, Dilek Yarımadası Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Pamukkale, Nemrut Dağı Milli Parkı, Ölüdeniz, Van Gölü, Kapadokya- Göreme Tarihi Milli Parkı” ile ilgili pano çalışması verilmiştir.

Sınıf içi etkinlik olarak öğrencilerle okul çevresine gezi düzenlenmiştir. Okul kırsal kesimde yer aldığı için doğal çevre örneklerine kolaylıkla ulaşılmıştır. Bu etkinlikte öğrencilerin doğal çevre ve yapay çevrenin ne olduğunu fark etmeleri ve doğal ve yapay çevre arasındaki farkı açıklamaları amaçlanmıştır. Okul çevresinde bulunan yapay ve doğal çevre görüntülerine ilişkin örnekler Görsel 4’te yer almaktadır.

Görsel 4. Okulun çevresinde bulunan doğal ve yapay çevre örnekleri

Aile katılımlı etkinlikler kapsamında 3. hafta öğrenciler ve aileleriyle birlikte evde geri dönüşüm köşeleri oluşturmaları ve evdeki atık malzemeleri değerlendirerek bir ürün ortaya çıkarmaları istenmiştir. Ayrıca oluşturulan geri dönüşüm kutularıyla evdeki atıkların ayrıştırılması istenmiştir. Bu etkinlikle doğal ve yapay çevrenin temiz tutulmasında geri dönüşümün önemli olduğunu fark ettirmek amaçlanmıştır. Görsel 5’te sırasıyla Hilal, İbrahim ve Zeynep’ in evde oluşturdukları geri dönüşüm köşelerinden örnekler yer almaktadır.

Görsel 5. Öğrencilerin evde oluşturdukları geri dönüşüm köşesinden örnekler

Yukarıda verilen görseller incelendiğinde öğrenciler geri dönüşüm kutularını oluştururken atık malzemeleri kullanmaya özen gösterdikleri görülmektedir. Atık yağları toplamak için atık plastik şişeler; cam, atık, kağıt atık ve pilleri toplamak için ise kullanılmış kağıtlar ve atık karton koliler kullanmışlardır.

İleri dönüşüm etkinlikleri kapsamında atıkları farklı açılardan değerlendirmenin mümkün olabileceğini fark ettirmek için aileler ile birlikte plastik şişe veya şişe kapağından bir eşya yapmaları istenmiştir. Görsel 6’da sırasıyla Eren, Erva ve Sibel’in yaptıkları eşyalar yer almaktadır.

Görsel 6. Öğrencilerin plastik şişe ve kapaklarından yaptıkları eşya örnekleri

Katılımcılar plastik büyük şişeleri içerisine sebze dikmek amacıyla kullanırken; küçük plastik şişeleri, bitmiş havlu kağıdı ve tuvalet kağıdı rulolarını ise çeşitli oyuncaklar yaparak değerlendirmişlerdir. Bu süreçte atık bir malzemenin farklı bir amaçla yeniden kullanılabileceğini yaratıcı bir şekilde deneyimledikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Sınıf içi etkinlik öncesinde öğrencilerden sınıfa atık malzemeler getirmeleri istenmiştir. Bu etkinlik kapsamında öğrenciler gruplara ayrılmış ve getirdikleri atık malzemeler ile yapay çevre tasarımları istenmiştir. Öğrencilerin oluşturmuş oldukları yapay çevreler Görsel 7’ de yer almaktadır.

Görsel 7. Öğrencilerin yaptıkları yapay çevre örnekleri

Öğrenciler bitmiş ilaç kutularını ve küçük karton kolileri bina yapmak için kullanmışlardır. Öğrenciler çalışmalarında yapay şelale ve havuz gibi unsurlara da yer vermişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin çalışmalarında ağaç, çimen, akarsu gibi doğal çevreye ilişkin unsurlara da yer verdikleri görülmektedir. Bu kapsamda atık kağıtları boyayarak ya da origami gibi teknikleri kullanarak değerlendirmişlerdir.

Aile katılımlı etkinlikler kapsamında 4. hafta katılımcılardan çevre kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği ve atıklarla ilgili internet haberleri bulmaları istenmiş ve bu haberlerde dikkatlerini nelerin çektiğini ve kirliliğin sebebinin neler olduğunu öğrenci günlüklerine yazmaları istenmiştir. Bu etkinlikle öğrencilerin ve ailelerinin doğal çevrenin canlılar için neden önemli olduğunun farkına varmaları amaçlanmıştır. Görsel 8’ de sırasıyla Erva ve Melis’ in günlüklerinden kesitler sunulmuştur.

Bugünkü haberlerden beni en çok
üzey şey çöplerin yere atılmasıdır.
Çöpleri yere attıkları için
hayvanları hasta olup yaşamını
yitiriyor. Doğa çöplerle kaplı
olduğu için doğa yok oluyor.
Çöpler yere atıldıkça her taraf
kirleniyor yere birtane
çöp atıyoruz çukalata çöpi
2-3 yaşındaki çocuklar
onları elleyip mikrop kapıyorlar

Bugün annemle birlikte interneti
kirlilik ile ilgili haberler araştırdık.
Bir de ne göreyim. Her yer
ülkede pislik içinde. Hayvanlar
denizde o çöpleri yiyerek
gıbiydi. Çok üzıldim. Biz onları
kötü etkiliyoruz. Yerlere atılan
çöpler canlıları çok olumsuz
etkiliyor. Çöp kovası varken
niye yere atılıyorlar.

Görsel 8. Öğrencilerin internet haberlerine dair günlük alıntılar

Erva günlüğünde internet haberiyle ilgili en çok yere atılan çöplerden etkilendiğinden bahsetmiştir. Atılan çöplerle doğanın zarar gördüğünü, hayvanların hastalanıp ölebileceklerini ve küçük çocukların çöplere dokunarak mikrop kaptıklarını ifade etmiştir. Melis ise bulduğu internet haberiyle ilgili günlüğünde ülkede her yerin pis olduğunu, denizdeki canlıların çöpleri yeme ihtimalinin olduğunu ve bunlara biz insanların sebep olduğunu, çöp kovasına varken yere neden çöp atıldığını anlayamadığını üzümlere dile getirmiştir.

Sınıf içi etkinlik kapsamında öğrenciler gruplara ayrılmış ve “en süslü ve en kullanışlı geri dönüşüm kutusunu yapmaları” istenmiştir. Geri dönüşüm kutularının tamamen atık malzemeler kullanılarak yapılmasına dikkat edilmiştir. Öğrenciler tasarımlarında atık ip, karton kutular, çeşitli düğmeler, atık kağıtlar ve plastik şişeler kullanmışlardır. Bu etkinlik kapsamında atıkların tekrar kullanımının mümkün olduğu

ve her atığın çöp olmadığı öğrencilere fark ettirmeye çalışılmıştır. Görsel 9’ da öğrencilerin yapmış oldukları etkinliklere ilişkin örnekler yer almaktadır.

Görsel 9. Sınıfta oluşturulan geri dönüşüm kutuları

Aile katımlı etkinlikler tamamlandıktan sonra öğrenciler ve ailelerle birlikte “Sıfır Atık” pikniği gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliğe ilişkin araştırmacı tarafından ailelere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu etkinlik kapsamında atık çıkarmadan piknik yapmanın mümkün olduğunu fark ettirmek için ailelerden tek kullanımlık malzemeler kullanmamaları ve piknikte kullanılacak malzemelerin tekrar kullanılabilir malzemeler olarak seçilmesine dikkat edilmesi istenmiştir.

4.4.1.2.Etki alt temasına ilişkin bulgular

“Etki” alt teması kapsamında “Öğrenci” ve “Aile” kategorilerine ulaşılmıştır. Çevre eğitimi deneyimi kapsamında yürütülen etkinliklerin öğrenciler ve aileler üzerinde çeşitli etkilerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sürece ilişkin deneyimler kapsamında “Öğrenci” kategorisinde “Öğrenme”, “Etkililik”, “Kolaylık”, “Fayda”, “Eğlenme” ve “Yaratıcı düşünme” kodlarına ulaşılmıştır.

Öğrenciler aile katımlı çevre eğitimi deneyiminin çevre sorunlarını anlayıp öğrenmelerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin buna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Her insanın yere çöp atması çevre sorununa sebep oluyormuş.” (Melis)

“Yapılan etkinliklerle milli parklar ile doğal anıtları öğrenmiş olduk.” (Zeynep)

Aile katılımlı çevre eğitiminin etkili olduğunu İbrahim şu sözlerle ifade etmektedir: *“Ailemle birlikte çevreyi daha iyi anladım.”*. Hilal ise aile katılımı çevre eğitiminin etkili olduğunu *“Ailemle çevrenin önemini daha iyi kavradım. Beraber geri dönüşümün ne kadar önemli olduğunu öğrendim.”* sözleriyle dile getirmiştir.

Öğrenciler aile katılımlı çevre eğitimi sürecinde etkinliklerin öğrenme sürecini kolaylaştırdığını düşünmektedirler. Nitekim Eren buna ilişkin düşüncesini *“Ailemle etkinlikleri daha kolay yaptım.”* sözleriyle ifade etmiştir. Çevre eğitimi deneyimi sürecinde öğrenciler eğlendiklerini şu sözlerle anlatmışlardır:

“Ailemle bir şey yapınca daha çok eğlendim...” (Eren)

“Yaptığımız şeylerden çok keyif aldım.” (Zeynep)

Aile katılımlı çevre eğitimi etkinliklerinin özellikle ileri dönüşüm etkinlikleri bağlamında öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirdiği ulaşılan bulgular arasında yer almaktadır. Sevim hanım bu durumu şu sözlerle açıklamıştır: *“Bazı şeylerden yani eski plastik, cam gibi şeylerden geri dönüşüm yapmayı düşünüyor artık. Onlara farklı bakıyor.”*

Elde edilen bulgular doğrultusunda “Öğrenci” ve “Aile” kategorilerinde ortak olarak “Farkındalık”, “Duyarlılık”, “Bilinç”, “Nitelikli vakit”, “Etkileşim” ve “Doyum” kodlarına ulaşılmıştır. Aile katılımlı çevre eğitimi etkinlikleri ile hem öğrencilerin hem de ailelerin çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalıklarının, duyarlılıklarının ve bilinçlerinin arttığı; katılımcıların nitelikli vakit geçirmelerine ve etkileşimde bulunmalarına katkı sağladığı ve doyuma ulaştırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin farkındalıklarının arttığı şu sözlerden anlaşılmaktadır:

“Çevre sorunlarının da çoğuna insanların sebep olduğunu fark ettim.”
(Zeynep)

“Çevreye ve hayvanlara karşı daha duyarlı olmamız gerektiğini fark ettim.”
(Hilal)

Çevre eğitimi deneyimi bağlamında öğrencilerin bilinç düzeylerinin arttığı ve bu noktada eğitimin önemini fark ettikleri görülmüştür. Eğitimin önemine ilişkin bilincin arttığını Eren’in şu sözleri açıklar niteliktedir: *“Çevre sorunları çoğu zaman kuraklık, toprak, su hava kirliliği oluyor. İnsanlar bu konuda eğitilmelidir.”* Sibel ise *“Artık doğaya karşı ne yapacağımı biliyorum.”* ifadesi ile bilinç düzeyinin arttığını dile getirmiştir. Benzer şekilde çevre eğitimi deneyiminin ailelerin de bilinç

düzeylerinin artmasına katkı sağladığı görülmüştür. Bu kapsamda Hatice hanım aile katılımlı etkinlikler sonucunda eylemlerinin daha bilinçli hale geldiğini ve eğitim sürecinin faydasını şu sözlerle açıklamaktadır: “Önceden bunları yaparken bilinçsizce yapıyorduk düşünmeden. Ama şimdi kullandığımız malzemenin ya da aldığımız ürünün bize ve çevremize ne gibi faydası var diye düşünerek alıyoruz.”. Fahriye hanım ise “Aile katılımlı etkinlikler sayesinde her şeye biraz daha dikkat eder olduk.” sözleri ailelerin farkındalık ve bilinç düzeylerinin eğitimler neticesinde geliştiğine işaret etmektedir.

Çevre eğitimi deneyimi kapsamında aile katılımlı etkinliklerin öğrencilerin ve ailelerin çevre duyarlılığının gelişimine de katkı sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda Emine hanım şunları söylemiştir: “Çocuğum çevreye karşı daha duyarlı oldu. Dişlerini fırçalarken veya ellerini yıkarken suyu boşuna harcamamayı öğrendi. Çevre konusunda bilinçlendi.” Selda hanım ise çocuğundaki değişimi şu şekilde dile getirmiştir: “Çocuğum kağıtların, plastiklerin, pillerin uzun yıllar yaşadığının farkında ve bu atıkların ülke ekonomisine katkı sağladığının bilincinde, daha dikkatli ve daha duyarlı oldu.”

Bulgular kapsamında öğrencilerin farkındalık ve bilinç düzeylerinin artmasıyla ilişkili olarak çevre sorunlarına ilişkin kapsamlı öneriler sundukları ve süreç içerisinde öğrendiklerini günlük hayatlarına yansıttıkları görülmüştür. Hayat Bilgisi dersinde “Ülkemize Karşı Sorumluluklarımız” konusunu işlerken öğrencilerle araştırmacı arasında geçen bir diyalog aşağıda sunulmuştur:

Araştırmacı: Sizce ülkemize karşı sorumluluklarımız nelerdir?

Eren: Çevreyi kirletmemeliyiz.

Zeynep: Öğretmenim bence ağaç dikmeliyiz.

Ali: Denizlere çöp atmamalıyız.

Hilal: Havayı kirletmemeliyiz öğretmenim ve bunlara izin vermemeliyiz bence.

İbrahim: Ağaçlara iyi davranmalıyız (Gözlem notu, 08/05/2023).

Öğrencilerin cevapları çevre kirliliğinin farkında olduklarını ve çevre sorunlarının çözümüne ilişkin öneriler getirdiklerini kanıtlar niteliktedir. Araştırmacı

ilgili derse ilişkin duygu ve düşüncelerini araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Öğrencilerin ülkeye karşı sorumluluk konusunu işlerken akıllarına ilk gelen şey çevrelerine karşı sorumluluk oldu. Onlardaki bu farkındalık beni mutlu etti. Öğrencilerin teneffüs aralarında da farklı sınıflardan öğrencilerin hareketlerini takip ettiklerini gözlemledim. Yere atılan her çöp onları rahatsız ediyor (Araştırmacı günlüğü, 08/05/2023).

Çevre eğitimi deneyimi kapsamında gerçekleştirilen aile katılımlı etkinliklere dayalı sürecin etkileşimli olmasının nitelikli vakit geçirmeye katkı sağladığı bunun da öğrencileri mutlu ettiği görülmektedir. Aile katılımlı çevre eğitimi sürecinde özellikle piknik etkinliğinde yalnızca aileler ile çocuklar değil, tüm katılımcılar etkileşimli bir süreç geçirmişlerdir. Sürecin etkileşimli olması öğrencileri mutlu etmiş, eğlenerek daha kolay öğrenmelerine ve doyuma ulaşmalarına katkı sağlamıştır. Öğrencilerden bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ailemle yapığım iş beni çok mutlu ediyor.” (Erva)

“Annemle yaptığım etkinlikler çok güzel geçti.” (Sibel)

“Ailemle bir şey yapınca daha çok eğlendim ve onları daha kolay yaptım.” (Eren)

“Çevre genelde insanların çöprü içindedir. Bence ailemle yaptığım etkinlik çok iyiydi çevre açısından.” (Ali)

Aileler de öğrenciler ile benzer görüşler ifade etmişlerdir. Selda hanım sürecin etkileşimli olmasının öğrenmeye olan katkısını şu sözlerle dile getirmiştir: “Çevreye zarar vermeden piknik yapılabileceği, çöpün ve atıkların en aza indirilip duyarlı olup doğada bıraktığımız izin farkındaydık.” İlknur hanım ise sürecin etkileşimli olmasının katkısını şu sözlerle dile getirmiştir: “Güzel, temiz bir çevre ve iyi dostluklar edindik.”

Elde edilen bulgular doğrultusunda “Aile” kategorisinde “Deneyim” ve “Gelişim” kodlarına ulaşılmıştır. Aile katılımlı etkinlikler bağlamında ailelerin çeşitli deneyimler kazandıkları ve özellikle çevre sorunlarının çözümüne yönelik bakış açısı bağlamında gelişim gösterdikleri görülmüştür. Bu kapsamda ailelerin görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Tabi ki bir değişikliğe sebep oldu. Önceden bunları yaparken bilinçsizce yapıyorduk düşünmeden. Ama şimdi kullandığımız malzemenin ya da aldığımız ürünün bize ve çevremize ne gibi faydası var diye düşünerek alıyoruz.” (Hatice hanım)

“Aile katılımlı etkinlikler sayesinde her şeye daha çok dikkat ettik.” (Fahriye hanım)

“Ailecek pikniğe gittiğimizde de çocuğum demişti, anne burayı pis bırakmışlar, diye ben de cevap verememiştim. Şimdi çevre kirliliğinin de daha çok farkına varmaya başladı.” (Fatma hanım)

“Temiz bir çevreyle birlikte yeni dostluklar da edindik.” (İlknur hanım)

4.4.1.3.Yansıma alt temasına ilişkin bulgular

Aile katılımlı çevre eğitimi etkinliklerinin sonucunda katılımcıların öğrendiklerini günlük hayatta kullanmaya başladıkları dolayısıyla öğrenmenin günlük hayata yansıdığı elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Eren açık olan musluğu kapatması ile ilgili anısını: *“Bir kere ben eve geldiğimde evdeki musluk bayağı açıktı. Kim açtı bilmiyorum ama büyük ihtimalle bizim aileden. O suyu hemen kapattım.”* sözleriyle aktarmıştır.

Aileler de öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yansıttıklarını düşünmektedirler. Nitekim Fatma hanım çocuğundaki değişimi şöyle dile getirmiştir: *“Çocuğum artık çöp atmamaya başladı.”*. Sevim hanım ise “Sıfır Atık” pikniğinde atık çıkarmadan piknik yapıldığını ve atık çıkarmadan da piknik yapmanın mümkün olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Hazır tabak, çatal, bardak yerine porselen kullandık. Yaklaşık 30 kişiydik, çöplerimiz bir çöp torbası bile doldurmadı. Hazır tabak vb. gibi şeyler yerine evdeki tabakları kullanalım.”*

Araştırmacı da öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yansıttıklarını gözlemlemiştir. Aşağıda teneffüste bir öğrenci ile araştırmacı arasında geçen konuşmadan bir bölüm verilmiştir.

Melis: Öğretmenim biz dün ailemle köyde bir yere pikniğe gittik. Orada her yerde çöp vardı. Biz de kardeşim ile çöp poşeti aldık ve çöpleri topladık. İnsanlar neden doğayı kirletiyor anlamıyorum.

Araştırmacı: Aferin Melis. Kardeşinle çok güzel bir etkinlik yapmışsın. Keşke herkes sizin gibi düşünse, o zaman bu tarz çevre sorunları hiç olmayabilir. (Gözlem notu, 05/05/2023).

Sonuç olarak aile katımlı çevre eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin daha etkili, kolay ve eğlenerek öğrenmelerine fayda sağladığı, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirdiği görülmüştür. Sürece dayalı olarak hem ailelerin hem de öğrencilerin çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalıklarının, duyarlılıklarının ve bilinçlerinin arttığı; katılımcıların nitelikli vakit geçirmelerine ve etkileşimde bulunmalarına katkı sağladığı ve doyuma ulaştırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile katımlı etkinlikler bağlamında ailelerin çeşitli deneyimler kazandıkları ve özellikle çevre sorunlarının çözümüne yönelik bakış açısı bağlamında gelişim gösterdikleri görülmüştür. Katılımcıların öğrendiklerini günlük hayata yansıttıkları da elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

5. BÖLÜM

SONUÇ- TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarından, tartışma ve önerilerden bahsedilmiştir.

5.1.Sonuç

Araştırmanın sonuçları bulgular doğrultusunda elde edilen temalar, alt temalar, kategoriler ve kodlar araştırmanın alt amaçları ile birlikte sunulmuştur.

5.1.1. Katılımcılara göre çevre kelimesinin anlamı

Öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla elde edilen verilerin çözümlenmesi neticesinde;

- Katılımcıların çevreyi doğal ve yapay çevreyle birlikte canlı varlıklar olarak tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların çevreyi eğlence, özgürlük ve hayat kaynağı olarak gördükleri aynı zamanda yaşamın, mekânın ve birlikteliğin ifadesi olarak tanımladıkları belirlenmiştir.

5.1.2. Katılımcılara göre çevre sorunları

Katılımcılara göre çevre sorunlarının neler olduğunu belirlemek için öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi gibi farklı veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu kaynaklar neticesinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- Katılımcılara göre en fazla olan çevre sorununun kirlilik olduğu ortaya çıkmış ve bu durumdan en çok hayvanların etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların çevre sorunlarında insan faktörünün olumsuz etkisinin bilincinde oldukları belirlenmiştir.

5.1.3. Katılımcıların çevre sorunlarını önlenmesine yönelik sundukları öneriler

Katılımcıların çevre sorunlarını önlenmesine yönelik sundukları öneriler öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü, kelime ilişkilendirme testi ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ve kelime ilişkilendirme testi gibi çeşitli veri kaynakları kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre;

- Katılımcılara göre çevre kirliliğini önleyerek, atıkları dönüştürerek ve kaynakları tasarruflu kullanarak çevre sorunlarının önleneceği belirlenmiştir.
- Toplumdaki bireylerin birlikte hareket etmesi ve hem yetişkinlerin çocuklara hem de akranların birbirine rol model olması ile çevre sorunlarının önleneceği sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. Katılımcılara göre aile katımlı çevre eğitimi deneyimi

Araştırmada katılımcıların aile katımlı çevre eğitimi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları alt problemine ilişkin öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem, araştırmacı günlüğü ve öğrenci ürünleri, ailelerden ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda;

- Katılımcılar aile katımlı çevre eğitimi deneyimi ile çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalık ve bilinç düzeylerinin arttığını, çeşitli deneyimler kazandıklarını, özellikle sorunları çözümüne yönelik bakış açısı geliştirdiklerini ve süreç içerisinde öğrendiklerini günlük hayatlarına yansıttıklarını ifade etmişlerdir.
- Katılımcılar sürecin etkileşimli olmasının nitelikli vakit geçirmeye katkı sağladığını bunun da öğrencileri mutlu ettiğini, eğlenerek daha kolay öğrenmelerini sağladığını ifade etmişlerdir.
- Katılımcılar aile katımlı etkinlikler ile ileri dönüşüm etkinlikleri bağlamında yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

5.2.Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çevreyi doğal ve yapay çevrenin içerisinde canlı varlıklar olarak tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin “canlı varlıklar” tanımlaması alanyazındaki diğer çalışmalarla (Duran, 2019; Peker, 2020; Sağsöz & Doğanay, 2019; Uyanık, 2017) paralellik göstermektedir. Peker (2020) araştırmasında öğrencilerin çevre kavramını “Canlılık İfadesi Olarak Çevre” ve “Yaşam Alanı Olarak Çevre” kategorileri altında ifade ettiklerini ve öğrencilerin çevreye karşı olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Uyanık (2017) araştırmasında hem merkez hem de köy okulunda öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada köy okullarında öğrenim gören öğrenciler çevreyi canlı varlıklardan oluştuğunu ifade ederken, merkez okulda öğrenim gören öğrenciler hem canlı varlıklar hem cansız varlıklar olarak ifade etmişlerdir. Sağsöz ve Doğanay (2019) yaptığı çalışmasında öğrenciler çevreyi canlıları içeren yer olarak tanımlamışlardır. Duran (2019) ise çalışmasında öğrencilerin çevreyi bitki ve hayvanlar, doğal ve yapay çevre olarak ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Fakat Ertürk (2017) yaptığı çalışmada öğrencilerin çevreyi “can dost, yaşam alanı, ağaç, dünya ve doğa” olarak anlamlandırdıklarını vurgulamıştır. Shepardson, Wee, Priddy ve Harbor’a (2007) göre öğrencilerin büyük çoğunluğu çevreyi “hayvanların ve bitkilerin yaşadığı yer” olarak tanımlamışlardır. Atabek-Yiğit, Balkan-Kıyıcı, Yavuz-Topaloğlu’nun (2019) çalışmalarında öğrencilerin çevreyi en fazla ağaç, doğa ve çiçekle ilişkilendirdikleri

görülmüştür. Yapılan araştırmanın sonucu Littledyke'nin (2004) çalışmasıyla da örtüşmektedir. Littledyke'nin (2004) çalışmasında öğrenciler çevre ile ilişkili olarak en fazla “çevremizdeki dünya” cevabını verirken devamında canlılar, doğa, hayvanlar ve bitkiler cevabını vermişlerdir. Yardımcı ve Kılıç-Bağcı'nın (2010) yaptığı çalışmasında öğrenciler çevreyi “canlı ve cansız varlıklar” olarak tanımlamışlardır ve çevreyi en az insan ile ilişkilendirirken en çok bitki ve hayvanla ilişkilendirmişlerdir. Pizza ve Kelemen (2023) ise yaptıkları çalışmada yetişkinlerin ve çocukların çevreyi en az insanla ilişkilendirip daha çok bitkiler, hayvanlar ve cansız varlıklar ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Araştırmanın bu sonucu yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir. Nitekim yapılan çalışmada öğrenciler çevreyi en az insan ile ilişkilendirirken en fazla bitki ve hayvanlarla ilişkilendirmişlerdir. Katılımcıların çevreyi eğlence, özgürlük ve hayat kaynağı olarak gördükleri aynı zamanda çevreyi yaşamın, mekânın ve birlikteliğin ifadesi olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Şerbetçi'nin (2022) çalışmasında da benzer şekilde annelerin çevre kavramını en fazla yaşam alanı ile canlı ve cansız varlıkların içerisindeki temiz yaşam alanı olarak ifade ettikleri ortaya çıkmıştır.

Katılımcılara göre en fazla olan çevre sorununun kirlilik olduğu ortaya çıkmış ve bu durumdan en çok hayvanların etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu alanyazındaki diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Duran, 2019; Negev, Garb, Biller, Sagy, & Tal, 2010; Pınar & Yakışan, 2017; Yılmaz, Bedur & Uysal, 2016). Duran'ın (2019) çalışmasında öğrenciler çevre sorunu olarak en çok çöplerden bahsetmişlerdir. Pınar ve Yakışan'ın (2018) yaptıkları çalışmada da öğrenciler çevre kirliliği ile ilgili olarak en fazla “çöp” kavramına yer vermişlerdir. Yılmaz, Bedur ve Uysal'ın (2016) da yaptıkları çalışmada öğrenciler çevre sorunu olarak en fazla “kirlilik” ifadesini kullanırken, yaşadıkları çevredeki sorunu ise “çöp” olarak ifade etmişlerdir. Negev ve diğerlerinin (2010) yaptıkları çalışmada çocuklar çevre sorunlarını hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, katı atık sorunu, cep telefonu radyasyonu ve kanalizasyon olarak ifade etmişlerdir. Sönmez'in (2020) sıfır atık kavramı ile ilgili yaptığı çalışmada öğrencilerin en fazla çöp kavramına yer verdiği görülmüştür. Özdemir Özden ve Özden'in (2015) yaptıkları çalışmada öğrencilerin çevre sorunlarını yerel sorunlar olarak belirlediği, bu yerel sorunlardan da en fazla “hava kirliliği” sorununu ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Özsoy ve Ahi (2014), öğrencilerin gelecekteki çevreyi en fazla kirli çevre olarak algıladıkları sonucuna

ulaşmıştır. Tetik (2023) ile Yalçinkaya ve Çelikbaş (2013) öğrencilerin mevcut çevre algılarında kirlilik teması baskın olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla çöp ve kirlilik kavramlarının baskın çevre sorunları olarak tanımladığı birçok araştırma mevcuttur. Fakat alanyazın incelendiğinde araştırma bulgularıyla örtüşmeyen çalışmalar da dikkati çekmektedir. Örneğin Çal (2019) araştırmasında öğrencilerin en fazla temiz çevre algısına sahip oldukları ve çevreyi yeşil alan olarak algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bunun nedeni öğrencilerin yaşadıkları ortam olabilir.

Öğrenciler çevre sorunlarının önlenmesi için “atıkların dönüşüm yapılması” gerektiğini ifade etmişler ve bununla birlikte atıkların geri dönüşümü, ileri dönüşümü ve atık yiyecek ve içeceklerin değerlendirilmesi, kaynakların tasarruflu kullanılması, çöplerin yere atılmaması ve uyarılarda bulunulması cevaplarını vermişlerdir. Alanyazın incelendiğinde öğrencilerin çevre sorunlarını önlemek için sunduğu önerilerde geri dönüşüm yapılması ve çöplerin yere atılmaması cevabını veren çalışmalar mevcuttur (Kırılmazkaya, 2022; Yalçinkaya, 2013). Yalçinkaya’nın (2013) yaptığı çalışmada öğrenciler çevre kirliliğini engellemek için geri dönüşüm yapılması, çöplerin yere atılmaması ve atıkların uyarılması şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Kırılmazkaya’nın (2022) çalışmasında öğrenciler çevre sorunlarını önlemek için geri dönüşüm yapılması, çöp atmama, atıkları cezalandırma gibi önerilerde bulunmuşlardır. Sağsöz ve Doğanay (2018) ise çalışmalarında öğrencilerin çevre sorunlarını önlemek için çöp sorununu çözme, ağaçlandırma ve koruma gibi önerilerde bulunduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar aile katılımlı çevre eğitimi deneyimi ile ilgili olarak, çevreye ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalık ve bilinç düzeylerinin arttığını, çeşitli deneyimler kazandıklarını, özellikle sorunları çözümüne yönelik bakış açısı geliştirdiklerini ve süreç içerisinde öğrendiklerini günlük hayatlarına yansıttıklarını belirtmişlerdir. Erol (2016) çalışmasında çevre eğitiminde aile katılımının öğrencilerin çevreye yönelik farkındalık ve olumlu tutum kazanmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Katılımcılar sürecin etkileşimli olmasının nitelikli vakit geçirmeye katkı sağladığını bunun da öğrencileri mutlu ettiğini, eğlenerek daha kolay öğrenmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Şerbetçi’nin (2022) anne-çocuk çevre eğitimi çalışmasında ise annelerin çalışmaya katılması çocukların güvende ve mutlu hissetmelerini sağlamış aynı zamanda annelerin çalışmaya katılması onları heyecanlandırmıştır. Vaughan, Gack, Solorazano, ve Ray’ın (2003) çalışmasında aile

katılımlı çevre eğitimi ile ailelerin çevreye yönelik davranışlarında artış olduğu ve öğrencilerin öğrendikleri bilgilerin aileleri etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Leeming, Porter, Dwyer, Cobern, ve Oliver (1997) ise çalışmasında çevre üzerine sınıf etkinliklerine katılan ebeveynlerin çevre dostu davranışlarında artış olduğu ortaya çıkmıştır. Erol ve Gülay Ogelman'ın (2019) çalışmasında aile katılımlı etkinliklere katılan ailelerin çevreye yönelik tutum puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Damerell, Howe ve Milner-Gulland'ın (2013) çalışmasında aileyle iş birliğiyle gerçekleştirilen çevre eğitiminin ailelerin çevreye olan davranışlarında olumlu yönde gelişmeye neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak uygulayıcılar ve araştırmacılar için öneriler aşağıda sunulmuştur:

- Çevre eğitiminin daha etkin bir şekilde uygulanması için öğretmenler ve diğer eğitimciler, aile ile işbirliği yapma, etkili iletişim kurma ya da proje geliştirme konusunda eğitilebilirler.
- Eğitim programlarına aileyi de içerisine alarak, öğrencilerin çevre bilincini arttıracak etkinlikler eklenebilir.
- Eğitimciler, ailelere çocuklarına nasıl destek olacakları konusunda rehberlik hizmetleri sunabilirler. Yapılan rehberlik hizmeti ile aileleri aile katılımına teşvik edebilirler.
- Yapılan çevre eğitimi programları daha kapsamlı hale getirilip daha çok kitleye ulaşması için sivil toplum kuruluşları ve özel sektörlerle iş birlikleri geliştirilebilir.
- Ailelere sürdürülebilir yaşam tarzı konusunda pratik bilgiler içeren broşürler dağıtılabilir. Bu broşürlerle atıkların daha iyi değerlendirilmesi sağlanabilir.
- Kampanyalar, festivaller, farklı yerel etkinlikler ile çevre eğitimi ve aile katılımına vurgular yapılarak çevre bilinci artırılabilir.
- Çevre eğitimi alanında farklı çalışmalar yapılarak yeni ve etkili yollar geliştirilebilir.
- Farklı yöntemler ile aile katılımlı çevre eğitimi üzerine çalışmalar yapılabilir.

- Aile katılımlı çevre eğitimi çalışmaları ile çevre bilincinin artırılması ve gelecek nesillerin daha bilinçli bireyler olarak yetişmesi için önemli katkılar sunulabilir.

Kaynakça

- Alerby, E. (2000). A Way Of Visualising Children's And Young People's Thoughts About The Environment: A Study Of Drawings. *Environmental Education Research*, 6(3), S. 205-222.
- Altuntaş, E. Ç., & Turan, S. L. (2016). Çevre Eğitiminde 2010-2015 Yılları Arasında Yapılan Araştırmalar ve Eğilimler. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/Jres*, 3(2), S. 1-14.
- Argon, T., & Kıyıcı, C. (2012). İlköğretim Kurumlarında Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, S. 80-95.
- Atabek-Yiğit, E., Balkan-Kıyıcı, F., & Yavuz-Topaloğlu, M. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Sorunları İle İlgili Kavramlara Yönelik Algılarının Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), S. 732-744. Doi:10.17240/Aibuefd.2019.19.49440-455005
- Aydın, D. (2013). Farklı Sosyo-Kültürel Çevrelerde (Antalya İli Örneği) Öğrenim Gören İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Zihinsel Modellerinin Belirlenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Babadağ, G. (2022). İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Görsel Kültür Yoluyla Aile Katımlı Ekolojik Sanat Çalışmaları. *Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Baş, T., & Akturan, U. (2017). *Nitel Araştırma Yöntemleri (3 B.)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayraktar, V. (2020). *Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Clinton, J., & Hattie, J. (2013). New Zealand Students' Perceptions Of Parental Involvement In Learning And Schooling. *Asia Pacific Journal Of Education*, 33(3), S. 324-337.
- Colquit, A. J., Lepine, A., & Wesson, J. (2011). Organizational Behavior Improving Performance And. *New York: Mcgraw-Hill.*, S. 42.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.
- Çabuk, B. (2019). *Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır Koçak, Y., Tuna Oran, N., & Çeber Turfan, E. (2016). İlköğretim Öğrencilerine Bilgi Transferi Yoluyla Verilen Atık Ayırıştırma Eğitiminin Ailelerin Bilgi Düzeyine Etkisi. *Jaren*, 2(1), S. 1-8.

- Çal, Ü. T. (2019). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çevreye Yönelik Görsel Algılarının İncelenmesi. *Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(2), S. 135-148.
- Çepel, N. (2003). *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri* (2. B.). Ankara: Tübitak.
- Çetin, G., & Badem, N. (2015). İlkokul Öğrencilerinin Temiz ve Kirli Çevre İle İlgili Görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 1(1), S. 26-41.
- Çevre Kanunu. (1983). *Erişim Adresi*.
<https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat?Mevzuatno=2872&Mevzuattur=1&Mevzuattertip=5> Adresinden Alındı
- Çimen, O., & Yılmaz, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Geri Dönüşümle İlgili Bilgileri ve Geri Dönüşüm Davranışları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), S. 63-74.
- Çokadar, H., Türkoğlu, A., & Gezer, K. (2015). Çevre Sorunları. K. Gezer & M. Aydoğdu (Ed.). *Çevre Bilimi içinde* (5. B., S. 85-96). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Damerell, P., Howe, C., & Milner-Gulland, E. (2013). Child-Oriented Environmental Education Influences adult Knowledge and Household Behaviour. *Environmental Research Letters*, 8, S. 1-7. Doi:10.32003/İgge.680120
- Dikmen, S. (1993). İlköğretim Kurumlarında Çevre İçin Eğitim. *Çevre Eğitimi içinde* Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Duran, A. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Çevre ve Doğal Kaynaklara İlişkin Algılarının İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Dündar, C., & Öz, N. (2009). *Kentsel Hava Kirliliği Riski İçin İnverziyon Tahmini 2008-2009 Kış Tahmini Değerlendirmesi*. Ankara: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.
- Epstein, J. (1995). School, Family And Community Partnership: Caring For The Children We Share. *Phi Delta Kappa*, 76(9), S. 701-712.
- Erkal, S., Şafak, Ş., & Yertutan, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Bilincinin Oluşturulmasında Ailenin Rolü. *Sosyoekonomi*, 14(14). <https://doi.org/10.17233/Se.58341>, 14(14).
- Erol, A. (2016). Proje Yaklaşımına Dayanan Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Çevreye Yönelik Farkındalık ve Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü*.
- Erol, A., & Gülay Ogelman, H. (2021). Proje Yaklaşımına Dayanan Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 50(232), S. 133-160.

- Erol, A., & Gülay Ogelmen, H. (2019). Çevre Eğitimi Aile Katılım Etkinliklerinin Anne ve Babaların Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 18(2).
- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır? *Çevre Ve İnsan Dergisi, Çevre Ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*, 65(66).
- Erten, S. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(28), S. 91-100.
- Ertürk, R. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Sorunları ve Çevre Eğitimine Yönelik Algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), S. 12-24. Doi:10.17679/İnuefd.354142
- Ertürk, R. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Sorunları ve Çevre Eğitimine Yönelik Algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), S. 12-24.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Fisman, L. (2006). The Effects Of Local Learning On Environmental Awareness İn Children: An Empirical Investigation. *The Journal Of Environmental Education*, 36(3), S. 39-50.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., & Özden, M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *İlköğretim Online*, 6(3), S. 452-468.
- Gökler, F. (2012). Doğal Ortamda Yürütülen Çevre Eğitiminin, Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi: Ovacık Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Gülay, H. (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. *Tübay Bilim Dergisi*, 4(3), S. 240-245.
- Güler, Ç. & Çobanoğlu, Z. (1994). *Su Kirliliği*. Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Gündüzalp, A., & Güven, S. (2016). Atık , Çeşitleri , Atık Yönetimi , Geri Dönüşüm Ve Tüketici : Çankaya B Elediyesi Ve Semt Tüketicileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*.
- Güney, E. (2004). *Çevre Sorunları Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.
- Harrop, S. R., & Pritchard, D. J. (2011). A Hard Instrument Goes Soft: The Implications Of The Convention On Biological Diversity's Current Trajectory. *Global Environmental Change*(21), S. 4774-480.
- Havlick, D., & Hourdequin, M. (2005). Practical Wisdom İn Environmental Educationethics. *Place And Environment*, 8(3), S. 385-392.
- Hayta Bayazıt, A. (2006). Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Ailenin Yeri ve Önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad)*, 7(2), S. 359-376.

- Hiramatsu, A., Kurisu, K., Nakamura, H., Teraki, S., & Hanaki, K. (2014). Spillover Effect On Families Derived From Environmental Education For Children. *Low Carbon Economy*, 5(2), S. 40-50. Doi:10.4236/Lce.2014.52005
- Hungerford, H. R., & Volk, T. L. (1990). Changing Learner Behavior Through Environmental Education. *The Journal Of Environmental Education*, 21(3), S. 8-21.
- Karakaya, E. (2008). *Küresel Isınma ve Kyoto Protokoli*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (37 B.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavruk, S. (2002). Türkiye'de Çevre Duyarlılığının Arttırılmasında Çevre Eğitiminin Rolü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Kaya, M. F., & Taşdere, A. (2016). İlkokul Türkçe Eğitimi İçin Alternatif Bir Ölçme Değerlendirme Tekniği: Kelime İlişkilendirme Testi (Kit). *Electronic Turkish Studies*, 11(9).
- Keleş, R. (2019). *100 Soruda Çevre Sorunları ve Çevre Politikası* (3 B.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2012). *Çevre Politikası*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Khawaja, A. (2003). Measuring The Environmental Attitudes Of Children İn Grade 4: A Study İn Clark County. *Education Environmental Science*(181). Doi:10.34917/1436085
- Kınık, B., Okay, Ö., & Aydoğan, Y. (2016). 24-36 Aylık Ebeveyn Katılımlı Çocuklarda Çevre Eğitiminin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), S. 2143-2456.
- Kiraz, A., & Aytac, P. (2020). Practices Supporting Family İnvolvement İn Preschool: Family Education Through Science Activities. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(50), S. 226-246. Doi:10.9779/Pauefd.561702
- Kırılmazkaya, G. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına İlişkin Görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), S. 1-11.
- Kirk, J. & L.Miller, M. (1986). *Reliability And Validity İn Qualitative Research*. Inc: Sage Publications. Doi:10.4135/9781412985659
- Kıvrak, A. H., & Uyanık, G. (2020). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Çevre Kirliliğine Yönelik Zihinsel Modellerinin Belirlenmesi. *Eğitim Ve Teknoloji*, 2(1), S. 1-15.
- Leeming, F. C., Porter, B. E., Dwyer, W. O., Cobern, M. K., & Oliver, D. P. (1997). Effects Of Participation İn Class Activities On Children's Environmental Attitudes And Knowledge. *The Journal Of Environmental Education*, 28(2), S. 33-42.

- Lincoln, Y. & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills.
- Littledyke, M. (2004). Primary Children's Views On Science and Environmental Issues: Examples Of Environmental Cognitive And Moral Development. *Environmental Education Research*, 10(2), S. 217-235.
- Mutlu Karanfil, B. (2022). Portfolyoya Dayanan Aile Katılımlı Çevre Eğitiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Farkındalıklarına Etkisinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mutlu, M., & Tokcan, H. (2012). İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Kirliliği Hakkındaki Görüşleri. *International Journal Of Social Science Research*, 1(1), S. 65-75.
- Negev, M., Garb, Y., Biller, R., Sagy, G., & Tal, A. (2010). Environmental Problems, Causes, and Solutions: An Open Question. *The Journal Of Environmental Education*, 41(2), S. 101-105.
- Okada, M., Tarumi, H., & Yoshimura, T. (2001). Collaborative Environmental Education Using Distributed Virtual Environment Accessible From Real and Virtual Worlds. *Acm Sigapp Applied Computing Review*, 9(1), S. 15-21.
- Onat Kocabıyık, O. (2015). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), S. 55-66.
- Orr, D. W. (1990). Environmental Education And Ecological Literacy. *The Education Digest*, 55(9), S. 49-53.
- Özdemir Özden, D., & Özden, M. (2015). Çevre Sorunlarına İlişkin Öğrenci Çizimlerinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(37), S. 1-20.
- Özdemir, O. (2022). *Sürdürülebilir Okuryazarlık ve Çevre Eğitimi* (4 B.). Ankara: Pegem Akademi.
- Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayın Evi.
- Özkaya, A. (2021). Öğretim Programlarında Çevre Eğitimi. A. Özkaya(Ed.). *Çevre Eğitimi içinde* (S. 247). Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, S., & Ahi, B. (2014). İlkokul Öğrencilerinin Geleceğe Yönelik Çevre Algılarının Çizdikleri Resimler Aracılığı İle Belirlenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), S. 1557-1582.
- Peker, R. (2020). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Çevre Algıları İle Çevreye Yönelik Tutum Ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Peker, R. (2020). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Çevre Algıları İle Çevreye Yönelik Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Pınar, E., & Yakışan, M. (2018). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Kavramları İle İlgili Çizimlerinin Analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), S. 97-113.
- Pizza, L., & Kelemen, D. (2023). Are Humans Part Of The Natural World? U.S. Children's and Adults' Concept Of Nature and Its Relationship To Environmental Concern. *Topics In Cognitive Science: Volume*, 15(3), S. 329-607.
- Pooley, J. A., & O'connor, M. (2000). Environmental Education and Attitudes Emotions And Beliefs Are What Is Needed? *Environment And Behavior*, 32(5), S. 711-723.
- Sağsöz, G. & Doğanay, G. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (Giresun İli Örneği). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Aujef)*, 3(1), S. 1-20.
- Shepardson, D. P., Wee, B., Priddy, M., & Harbor, J. (2007). Students' Mental Models Of The Environment. *Journal Of Research In Science Teaching: The Official Journal Of The National Association For Research In Science Teaching*, 44(2), S. 327-348.
- Smith, S. (2009). A Critical Review Of The Bioavailability and Impacts Of Heavy Metals In Municipal Solid Waste Composts Compared To Sewage Sludge. *Environment International*, 35(1), S. 142-156.
- Sönmez, D. (2020). İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin “Sıfır Atık” Kavramı İle İlgili Çizimlerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), S. 593-601.
- Spiegelman, H., & Sheehan, B. (2004). Atıkların Geleceği. *Biocycle*, 45(1), S. 59-59.
- Strife, S. J. (2012). Children's Environmental Concerns: Expressing Ecophobia. *The Journal Of Environmental Education*, 43(1), S. 37-54.
- Sungurtekin, Ş. (2001). "Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi" Kapsamında Ana ve İlköğretim Okullarında “Müzik Yoluyla Çevre Eğitimi”. *Uludağ Üniversitesi, Xiv(1)*.
- Şahin, S., Ünlü, E., & Ünlü, S. (2016). Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Education Sciences*, 11(2), S. 82-95.
- Şerbetçi, H. N. (2022). Anne-Çocuk Çevre Eğitimi: Öğretmen, Öğrenci, Veli İşbirlikli Durum Çalışması. *Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı. (2010). *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi Ve Planlama Genel Müdürlüğü*, “. Ankara: T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Yayınları.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim.
- Tetik, A. (2023). İlkokul Öğrencilerinin Sürdürülebilir Çevre Algılarının Resim Analizi Aracılığıyla Belirlenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Timur, S., & Yılmaz, M. (2011). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), S. 303-320.
- Turgut, H. & Yılmaz, S. (2010). Ekolojik Temelli Çocuk Oyun Alanlarının Oluşturulması. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi* (S. 1618-1630). Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi, Bildiri Kitabı.
- Türkeş, M. (2001). Hava, İklim, Şiddetli Hava Olayları ve Küresel Isınma. *Tc Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü*, S. 18-205.
- Türküm, A. S. (1998). Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci. G. Can (Ed.). *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan* içinde(S. 165-181). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Uyanık, G. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Kirliliğine İlişkin Görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), S. 1574-1600.
- Vatansever Bayraktar, H., & Fırat, T. (2020). İlkokul Öğrencilerinin Çevre Farkındalıkları. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research And Humanities Sciences Research*, 7(55), S. 1722-1737.
- Vaughan, C., Gack, H., Solorazano, H., & Ray, R. (2003). The Effect Of Environmental Education On School Children, Their Parents and Community Members: A Study Of Intergenerational Intercommunity. *Journal Of Environmental Education*, 34(3), S. 12-21.
- Veyret, Y. & Husson, S. (2012). *Gezeganimiz Dünya*. (İ. Yerguz, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Wilson, R. A. (1996). Starting Early: Environmental Education During The Early Childhood Years. 23(2).
- Yalçinkaya, E. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Göre Çevre Sorunları: Nitel Bir Çalışma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, S. 416-439.
- Yalçinkaya, T., & Çelikbaş, A. (2013). Çocukların Çevre Sorunlarını Çözme Yaklaşımları. 3. *International Geography Symposium (Geomed)*. Antalya.
- Yardımcı, E., & Bağcı Kılıç, G. (2010). Çocukların Gözünden Çevre ve Çevre Sorunları. *İlköğretim Online*, 9(3).

- Yaşar Ekici, F. (2017). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceriler Açısından Karşılaştırılması. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), S. 167-186.
- Yaşaroğlu, C., & Akdağ, M. (2013). İlköğretim Birinci Kademe (İlkokul) Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4).
- Yayla Ceylan, Ş., & Ülker, P. (2014). Okul Öncesi Eğitim Çocuklarında Çevre Eğitimi Neden Önemlidir? H. Gülay Ogelman (Dü.) İçinde, *Çocuk ve Çevre* (S. 37-58). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12 B.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Tüzün, O., Boone, W., & Andersen, H. O. (2006). Views Of Elementary And Middle School Turkish Students Toward Environmental Issues. *International Journal Of Science Education*, 26(12), S. 1527-1546.
- Yılmaz, İ. (2016). Türkiye’de İlkokul Programlarında Çevre Eğitimi ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Tiflis Konferansı Çevre Eğitimi Amaçlarına Ulaşma Düzeyi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Yılmaz, O., Bedur, S. & Uysal, R. (2010). Çocukların Çevreye İlişkin Görüşleri: Salda Gölü Örneği. *Hayef Eğitim Dergisi*, 13(2), S. 59-72.
- Yurttaş, A. & Erdaş Kartal, E. (2021). İlkokul Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademia Doğa Ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), S. 32-51.

Ekler

EK-1 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.05.2023-E.538006

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

Sayı : E--050.01.04-538006

08.05.2023

Konu : Özlem ATEŞ-Etik Kurul Başvurunuz-Hk-

Sayın Doç. Dr. Özlem ATEŞ

İlgi : 27.04.2023 tarihli ve 533890 sayılı yazı.

MCBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Özgecan YAMAN'ın " Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Deneyimi Üzerine Bir Olgubilim Çalışması " adlı başvurunuz kurulumuzun 02.05.2023 tarih ve 2023/05 sayılı toplantısında görüşülmüş olup, tez çalışmasının etik yönden uygunluğuna karar verilmiştir.
Kurulumuzda alınan karar ekte gönderilmektedir.
Bilgilerini rica ederim.

Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR
Kurul Başkanı

Ek: 13-Nolu Karar (1 Sayfa)

EK 2. Milli Eğitim Bakanlığı Uygulama İzni

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-46949512-605.01-76951050
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Özgecan YAMAN)

26.05.2023

AKHISAR İLÇE MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020 / 2 No'lu Genelgesi,
b) Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 15.05.2023 tarih ve 542129 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ve ekinde; Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Özgecan YAMAN'ın "Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Üzerine Bir Olgubilim Çalışması" konu başlıklı çalışması kapsamında Manisa İli Akhisar İlçesi Gökçeahmet Şehit Fevzi Kırıl İlkokulunda Öğrenim gören. 3. Sınıf öğrencilerine ve velilerine yönelik bir araştırma yapmak istediği belirtilmektedir.

Müdürlüğümüze bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve uygulama sırasında mühürlenmiş ve paraflanmış örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının kullanılması kaydı ile 2022-2023 eğitim-öğretim yılında uygulanması Müdürlük Makamından alınan 25.05.2023 tarih ve 76914866 sayılı Olur ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Fevzi YÜKSEL
Müdür a.
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1- Onay Yazısı (1 Sayfa)
- 2- Ölçekler (2 Sayfa)

Ek-3 Veli İzin Formu

Veli İzin Formu

Sayın veli,

Bu araştırma Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı'nda yürütmekte olduğum "Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Deneyimi Üzerine Bir Olgubilim Çalışması" başlıklı araştırma olup, ilkokul 3.sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma kapsamında ilkokul 3.sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye yönelik sorumlu davranış gösterme düzeylerinin artacağı ve bununla birlikte yapılacak olan diğer çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu süreçte;

- Etkinlikler öncesinde, sırasında ve sonrasında öğrencilerle görüşme yapılması ve görüşmelerin ses kaydına ve video kaydına alınması,
- Etkinlikler sonunda araştırmacının neler yaptığını, etkinlikle ilgili düşüncelerini araştırmacı günlüğüne (araştırmacı defterine) yazması,
- Etkinlikler sonunda öğrencilerin neler yaptıklarını ve etkinlikle ilgili düşüncelerini öğrenci günlüklerine yazması ve yapılan etkinliklerin fotoğraflandırılması,
- Etkinlikler süresince öğrenci ve öğrencinin kendi velisi ile görüşmelerin gerçekleştirilmesi,
- Etkinlikler sonunda öğrencilerin oluşturdukları ürünlerin ve materyallerin toplanması gibi uygulamalar gerçekleştirilecektir.

Araştırma Manisa Celal Bayar Üniversitesi etik kurul izni ve Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacılar: Doç. Dr. Özlem Ateş (Tez Danışmanı), Özgecan YAMAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)

Cep Tel: -

Mail: -

EK-3. (Devam) Veli İzin Formu

<i>Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).</i>	
...../...../.....	
İmza:	
Veli Adı-Soyadı	:
Telefon Numarası	:

EK-4 Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Deneyimi Üzerine Bir Olgubilim Çalışması” başlıklı bir araştırma olup ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye, çevre sorunlarına ve çevre eğitimi deneyimlerine ilişkin görüşlerini belirleme amacını taşımaktadır. Çalışma, Yüksek Lisans öğrencisi Özgecan YAMAN tarafından yürütülmekte ve ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin çevreye yönelik sorumlu davranış gösterme düzeylerinin artacağı ve bununla birlikte yapılacak olan diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal veri depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Çalışma hakkındaki sorularınızı yüksek lisans öğrencisi Özgecan YAMAN’a yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Ad: Özgecan YAMAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)

Adres:

İletişim:

Mail:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

Sevgili öğrenciler, bu çalışmada sizlerin ve ailenizin çevre sorunlarına ilişkin ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için sizlerle yaklaşık olarak yarım saat süreceği öngörülen bir görüşme yapılması planlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında elde edilecek bilgiler araştırma için kullanılacak ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayalı olup çalışmayı herhangi bir anda bırakabilirsiniz

Özgecan YAMAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Uygulama Öncesi

1. Çevre denince aklınıza neler geliyor?
 - Sence çevre ne anlama gelmektedir?
2. Çevre sorunları ile ilgili neler düşünüyorsun?
3. Sence çevre sorunlarının canlılar üzerinde nasıl bir etkisi vardır?
4. Kaynakların tasarruflu kullanımı senin için ne anlama geliyor?
 - Sen bu konuda neler yapıyorsun?
5. Evinizde geri dönüşüm ile ilgili neler yapılıyor?
 - Bireysel olarak neler yapıyorsun?
 - Ailen bu konu ile ilgili neler yapıyor?

Uygulama sonrası

1. Çevre kirliliği senin için ne anlama geliyor?
 - Çevre kirliliğinde insanların rolü sence nedir?
2. Çevre sorunlarını önlemek için neler yapılabilir?
 - Sen çevre sorunlarını önlemek için neler yapıyorsun?
3. Kaynakları tasarruflu kullanmak için neler yapıyorsun?
 - Elektriği ve suyu tasarruflu kullanmak için neler yapılabilir / yapıyorsun?
 - Yiyecek ve içecekleri israf edilmemesi için neler yapıyorsun?
4. Katılmış olduğun etkinliklerle ilgili neler düşünüyorsun?
 - Çevre açısından neler düşünüyorsun?
 - Çevre sorunları açısından neler düşünüyorsun?
 - Ailenle iş birliği açısından neler düşünüyorsun?
 - Etkinliğin olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?

Yarı Yapılandırılmış Veli Görüşme Formu

Değerli veliler, bu çalışmada sizlerin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için sizlerle yaklaşık olarak yarım saat süreceği öngörülen bir görüşme yapılması planlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında elde edilecek bilgiler araştırma için kullanılacak ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayalı olup çalışmayı herhangi bir anda bırakabilirsiniz.

Özgecan YAMAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Uygulama Öncesi

1. Çevre deyince aklınıza neler geliyor?
2. Çevre sorunları ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
3. Sizce çevre sorunlarının canlılar üzerinde nasıl bir etkisi vardır?
4. Evinizde geri dönüşüm ile ilgili neler yapıyorsunuz?
 - Çocuğunuz neler yapıyor?
 - Siz neler yapıyorsunuz?
5. Çocuğunuzun çevre duyarlılığı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Kaynakları verimli kullanması ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
6. Çevreye duyarlılık düzeyiniz ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Kaynakları verimli kullanması ile ilgili neler düşünüyorsunuz/yapıyorsunuz?
7. Sizce çocuklarda çevre sorunlarına yönelik hangi davranışların geliştirilmesi gerekmektedir?

Uygulama Sonrası

1. Sizce çevre kirliliğinde insanların rolü nedir?
2. Sizce çevre sorunlarını önlemek için neler yapılabilir?
3. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler boyunca çocuğunuz ile ilgili gözlemlerinizi paylaşır mısınız?
 - Çevreye yönelik tutum, farkındalık, araştırma, çözüm önerisi, iletişim vb.
4. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler sizde bir değişikliğe sebep oldu mu? Olduysa ne gibi değişikliklere sebep oldu?
 - Çevreye yönelik tutum, farkındalık, araştırma, çözüm önerisi, iletişim vb.
5. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler çocuğunuzda bir değişikliğe sebep oldu mu? Olduysa ne gibi değişikliklere sebep oldu?
6. Katılmış olduğunuz etkinliklerin çocuğunuzun eğitimine etkisi nedir?